

Redistributivni Imaginariji

Kako digitalne platforme utiču na razumijevanje i praksu redistribucije u mješovitim ekonomijama blagostanja u Evropi?

redigim

O projektu REDIGIM

Redistributivni imaginariji: Digitalizacija, kultura i prosocijalni doprinos (2022-25) je zajednički istraživački i projekat razmjene znanja koji sprovodi konzorcijum od pet univerziteta lociranih u Ujedinjenom Kraljevstvu, Finskoj, Njemačkoj, Španiji i Švajcarskoj. Projekat istražuje značenja i prakse redistribucije u kontekstu digitalizacije i platformizacije dobrotvornih priloga. REDIGIM je podržan od strane nacionalnih agencija za finansiranje u okviru CHANSE ERA-NET Co-fund programa.

Autorke/-i

Rebecca Bramall
Janne Autto
Čarna Brković
Moritz Ege
Mercè Oliva

Citiranje

Bramall, R., Autto, J., Brković, Č., Ege, M., Oliva, M. (2026) Redistributivni imaginariji: Kako digitalne platforme utiču na razumijevanje i praksu redistribucije u mješovitim ekonomijama blagostanja u Evropi? London: University of the Arts London. DOI: <https://doi.org/10.25358/openscience-14690>

Dozvola za dijeljenje

Ovaj izvještaj je objavljen pod Creative Commons licencom: Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodno [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International] (CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Vizualizacija

Vizualizacija rezultata projekta, dizajnirana i izrađena od strane Olivera Smitha, dostupna je na našoj web stranici: <https://redigim.arts.ac.uk/imaginaries/>

Sadržaj

Sažetak	04
Uvod	05
Istraživački pristup	09
Digitalne redistributivne prakse u civilnom društvu	14
Osmišljavanje redistribucije: diskursi i imaginariji	18
Kako digitalne platforme oblikuju redistributivne imaginarije?	22
Nezadovoljstva, otpori i alternativni imaginariji	30
Zaključak	34

Sažetak

Država blagostanja predstavlja ključni mehanizam redistribucije kroz koji se ekonomski resursi, prikupljeni putem poreskog sistema, preraspoređuju u cilju šireg javnog dobra. U mješovitoj ekonomiji blagostanja, ova praksa redistribucije se sve više prenosi na organizacije civilnog društva, dok u kontekstu ograničene javne potrošnje, digitalni alati i platforme se sve češće navode kao sredstva kojim organizacije civilnog društva mogu prikupljati sredstva od pojedinačnih donatora.

Digitalni alati i platforme se predstavljaju kao neutralni posrednici, ali u stvarnosti igraju aktivnu ulogu u oblikovanju mješovitih ekonomija blagostanja. Digitalne platforme postavljaju pravila i biraju šta se vidi na „tržištu“ društvenih akcija. To utiče na to koje se potrebe prepoznaju kao „rupe“ u socijalnoj zaštiti, a ima za posljedicu kanalisanje resursa ka određenim inicijativama na uštrb drugih. Ukupno gledano, digitalne platforme promovišu horizontalnije i manje vertikalne, a samim tim i manje progresivne oblike redistribucije.

Organizacije civilnog društva koriste čitav niz digitalnih alata, i to rade na rutinski, kompetentan i snalažljiv način. Digitalizacija prikupljanja sredstava stvara puno posla za organizacije civilnog društva i dovodi do složenih pregovora i nezadovoljstava. Organizacije civilnog društva koriste digitalne alate na načine koji odražavaju dominantne norme i predviđenu upotrebu, ali i za eksperimentisanje alternativnim oblicima društvene organizacije.

Redistributivni imaginariji predstavljaju kolektivna, uobičajena shvatanja redistribucije. Dominantni redistributivni imaginariji ističu i favorizuju prakse koje funkcionišu na presjeku civilnog društva i tržišta, dok je narativ o opadanju države blagostanja u njih ugrađen kao opšteprihvaćena istina. Tvrdnje o mogućnostima i prednostima „digitalnog pomaka“ (*digital shift*) obično su u skladu sa tržišno orijentisanim vizijama pružanja socijalne zaštite.

U mješovitim ekonomijama blagostanja postoji snažna međupovezanost između značenja i praksi oporezivanja i doniranja kao podudarajućih finansijskih mehanizama. Redistributivni imaginariji imaju posljedice po budućnost **evropskih država blagostanja** i sistema progresivnog oporezivanja.

Uvod

Redistributivna konjunktura

U kontekstu globalne imovinske nejednakosti, pitanja o tome kako bi se ekonomski resursi mogli drugačije dijeliti nikada nisu bila relevantnija. Ova pitanja se postavljaju na različite načine: u Evropi je uložena značajna energija u pravcu poreske pravde (*tax justice*), kao i u organizaciji progresivnih političkih zahtjeva oko poziva na uvođenje različitih vrsta poreza na bogatstvo. Evropske države blagostanja u ovim zahtjevima figuriraju kao potencijalni korisnici: porezi na bogatstvo mogli bi prikupiti milijarde za finansiranje javnih usluga, obnovu socijalne infrastrukture i ponovnu izgradnju sistema socijalne podrške.

Redistribucija/preraspodjela se smatra ključnom funkcijom oporezivanja (Tax Justice Network 2025) i ova funkcija zavisi od ustroja države blagostanja. Oporezivanje sužava nejednakosti između pojedinaca i grupa i prikuplja prihode za finansiranje javnih usluga. Države blagostanja su, dakle, ključni redistributivni mehanizam putem kojeg se ekonomski resursi, prikupljeni kroz poreski sistem, mogu ponovo alocirati za šire javno dobro.

Ovo je jedna priča koja se priča o socijaldemokratskim državama blagostanja. Ali postoji i druga priča koja komplikuje odnos između države, pružanja socijalne zaštite i preraspodjele bogatstva. Prema ovom tumačenju, sistemi socijalne zaštite su – i uvijek su bili – složeniji sistemi koje održavaju državne institucije i javne finansije, ali i akteri i institucije u civilnom društvu, te oblici dobrovoljnog transfera kao što su humanitarni rad, filantropija i uzajamno pomaganje. Termin „mješovita ekonomija blagostanja“ (Powell 2019) opisuje ovu disperziju pružanja socijalne zaštite kroz niz društvenih praksi i institucija izvan države, uključujući volonterske, neformalne i tržišne aktere.

U neoliberalnoj eri, prostor za preraspodjelu kroz javnu potrošnju je značajno sužen (Cooper 2024). U Evropi, kao i u SAD-u i drugim globalnim kontekstima, vlade i kreatori/ke politika nastojali su ograničiti potrošnju na socijalnu zaštitu, te su podsticali volonterske, neformalne i tržišne aktere da preuzmu veću ulogu u obezbjeđivanju blagostanja. Ove tendencije su pogoršane u godinama nakon svjetske finansijske krize 2007-2008. Širom Evrope, vlade su nastojale smanjiti budžetske deficite sprovođenjem ekonomske štednje. U 2020-im godinama, organizacije volonterskog sektora nastavljaju da se bore kako bi popunile rupe u „iscijepanoj mreži socijalne sigurnosti“ (Barford and Gray 2022) i da prikupe sredstva za svoj rad. Pandemija COVID-19 i kriza troškova života snažno su uticale na prikupljanje dobrotvornih priloga, a jedno istraživanje iz Velike Britanije pokazuje da je vrijednost donacija u 2022. godini pala za više od polovine (Benefact Group 2022).

Redistribucija

Redistribucija: ovaj termin razumijemo kao praksu udruživanja i realokacije resursa. U poslijeratnim socijaldemokratijama, ova praksa se povezuje sa sistemima oporezivanja koje organizuje država te sa konceptom države blagostanja. U „mješovitoj ekonomiji blagostanja“, u uslovima ograničene javne potrošnje, redistribucija se sve češće premješta u civilno društvo, kroz uzajamnu pomoć, dobrotvorni rad i filantropiju.

Digitalni zaokret

U zahtjevnom kontekstu kao što je ovaj, velika očekivanja polažu se u „digitalni zaokret“ (Good Hub 2024), odnosno u sposobnost digitalnih alata i platformi da organizacijama civilnog društva omoguće odgovor na ekonomske pritiske. Nastajući nakon svjetske finansijske krize 2007-08., u eri kojom dominira „platformski kapitalizam“ (Smicek 2017), grupno finansiranje (*crowdfunding*) počelo se posmatrati kao eksperimentalna praksa digitalnog prikupljanja sredstava. Njegova vrijednost leži u potencijalu da angažuje donatore, izgradi osjećaj zajedništva i omogući brze i fleksibilne uplate. Aplikacije za plaćanje poput PayPal-a ili švajcarskog TWINT-a postale su sastavni dio praksi prikupljanja sredstava, zajedno s beskontaktnim uređajima i donatorskim kutijama. Podjednako važne su i društvene mreže, jer pružaju prostor za širenje „emocionalnog sadržaja“ koji podstiče donacije (RaiseNow 2025).

U sektoru dobrotvornog rada je tokom pandemije intenziviran osjećaj da je digitalna transformacija urgentna, što je pružilo okvir za eksperimentisanje sa upotrebom digitalnih alata i platformi za podršku oblicima socijalne zaštite koje isporučuju lokalne (*grassroots*) grupe za „uzajamnu pomoć“. U Ujedinjenom Kraljevstvu crowdfunding je stekao dodatnu vidljivost time što je bio korišten za dobrotvorno prikupljanje sredstava „za NHS“ (Nacionalnu službu za zdravstvo, odnosno javni zdravstveni sistem). Ovi događaji nisu bili bez kontroverzi: rasprave su potaknute iskustvima iz Sjedinjenih Država, gdje je „crowdfunding socijalne zaštite“ (*welfare crowdfunding*) postao uobičajena praksa (Schneiderhan and Lukk 2023; Kenworthy 2024). Kritički glasovi u Evropi su počeli da razmatraju implikacije grupnog finansiranja za države blagostanja i sisteme progresivnog oporezivanja (Stewart et al. 2022; Radovanović et al. 2024).

Izvor slike: „Donacijska tačka Tap London“, 2024, UAL | Photograph: Rebecca Bramall

Redistribucija i društvena proizvodnja značenja

Društvena proizvodnja značenja se često zanemaruje pri razmatranju socioekonomskih praksi. U žurbi da se posvetimo „stvarnim“, materijalnim pitanjima, lako možemo previdjeti kako je ovo pitanje konstruisano kao predmet interesovanja, od strane koga i pod kojim uslovima. Džon Klark (John Clarke) (2014) ističe da „ekonomiju doživljavamo kroz priče, prikaze i slike“. Određene prakse označavanja oblikuju naše interakcije sa „ekonomijom“ i svaki aspekt naših ekonomskih života (Moor 2021): odlazak na posao ili do prodavnice, plaćanje poreza, uzimanje osiguranja ili davanje donacije. U tom smislu, „ekonomije su zamišljene“. Kako Klark objašnjava, ovo „nije poricanje da ekonomski odnosi, procesi, prakse postoje – već insistiranje na tome da je naš odnos prema njima posredovan“.

Kako bismo razumjeli redistribuciju u trenutnoj konjunkturi i njenu buduću putanju, tvrdimo da je od suštinskog značaja ispitati društvenu proizvodnju njenih značenja. Ovdje koristimo termin **redistributivni imaginariji** (*redistributive imaginaries*) kako bismo referisali na kolektivna, zdravorazumska razumijevanja na koja se ljudi oslanjaju kada navigiraju prilikama da doprinesu, doniraju i dijele ekonomske resurse sa drugima (Jessop 2010; Bramall and Oliva). Ova kolektivna shvatanja podupiru i daju značenje redistributivnim praksama. Budući da su dio svakodnevnog razmišljanja, svi - od kreatora/ki politika i tehnoloških inovatora do organizatora u zajednici, poreskih obveznika i donatora - učestvuju u njihovom aktiviranju i širenju.

S obzirom na značajne društvene i ekonomske promjene koje smo opisali, od neoliberalne štednje (*austerity*) do uspona digitalnih platformi, smatramo neophodnom da se napuste ustaljene definicije redistribucije koje se svode isključivo na državu blagostanja. Umjesto toga, treba uzeti u obzir da se značenje redistribucije kolektivno oblikuje kroz različite prakse, mehanizme i institucije. Civilno društvo razumijemo kao kritično mjesto stvaranja značenja o redistribuciji. U trenutnoj konstelaciji, u kontekstu platformskog kapitalizma, ovaj sektor je postao poprište intenzivnog ideološkog ulaganja i diskurzivne borbe.

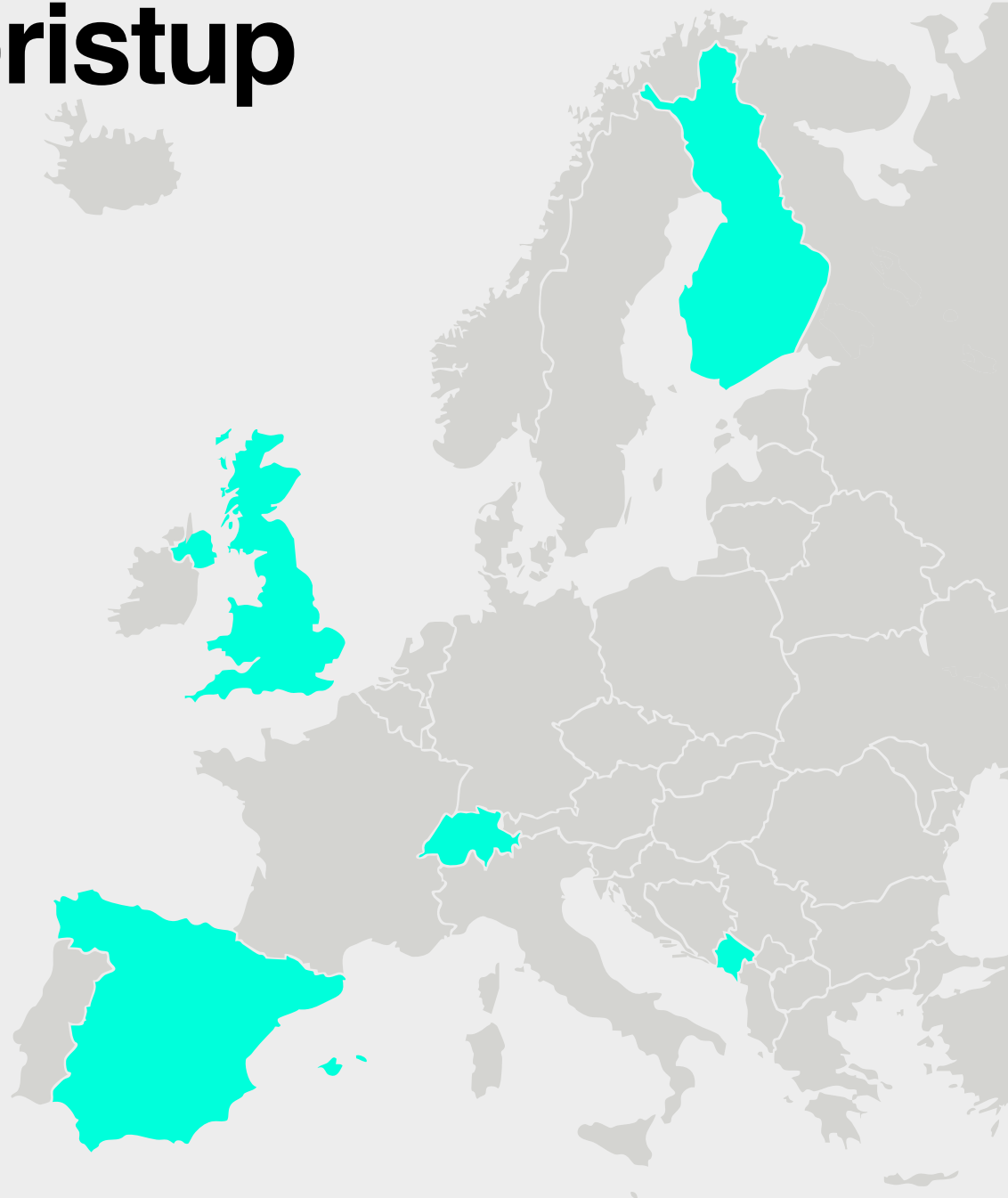
Iminariji

Kolektivna, zdravorazumska shvatanja odnosa između ekonomskog doprinosa i društvene solidarnosti. Fokus na imaginarije ne znači povlačenje iz rasprave o materijalnim pitanjima. Služi da se u prvi plan stavi uloga kulture, reprezentacije i ideologije u organizovanju proživljenih iskustava, oblikovanju očekivanja i uspostavljanju odgovornosti. Zauzvrat, ovi načini poimanja svijeta čine određene materijalne ishode i budućnosti više ili manje mogućim.

Redistributivni imaginariji

REDIGIM interveniše u ovaj složeni, široki spektar trendova razvoja stavljajući fokus na međupovezanost civilnog društva, digitalizacije i vizija pružanja socijalne zaštite u budućnosti. Cilj projekta je da prepozna i kritički ispita sveobuhvatne okvire značenja koje ljudi koriste da razumiju redistribuciju i svoje šire društvene svjetove, kao i ulogu koju digitalni alati i platforme igraju u oblikovanju tih sistema značenja. Sebi smo postavili za cilj da ispitamo prakse u nastajanju, te da saznamo kako digitalizacija dobrovoljnog transfera za pružanje socijalne zaštite oblikuje dominantne i nove načine razumijevanja redistribucije. Iako smo dobili značajne nalaze istraživanja na nacionalnom nivou u svih pet istraživanih zemalja, ovaj izvještaj se fokusira na ishode na nivou projekta i na implikacije dominantnih redistributivnih imaginarija za budućnost socijalne zaštite u Evropi.

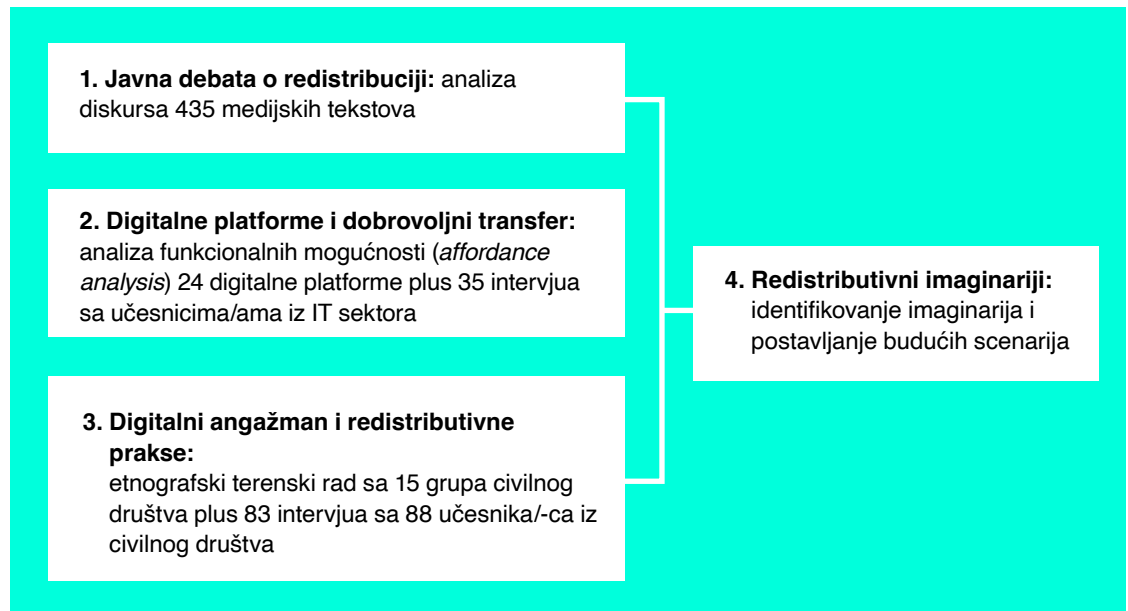
Istraživački pristup

Sproveli smo istraživanje u pet evropskih zemalja sa različitim kulturnim i političkim tradicijama, sistemima socijalne zaštite i pristupima socijalnim davanjima: Finska, Crna Gora, Španija, Švajcarska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Naš uzorak obuhvata dvije zemlje članice EU, jednu zemlju iz Evropskog ekonomskog prostora, jednu zemlju kandidata za članstvo u EU i jednu bivšu članicu.

Istraživački pristup

Razvili smo mješoviti **kvalitativni metodološki pristup** koji otvara više ulaznih tačaka u dominantne redistributivne imaginarije i infrastrukture koje ih podržavaju. Pratile smo isti istraživački dizajn u svakoj zemlji i sproveli smo komparativnu analizu kolektivno. Ispitali smo tri ključna mjesta na kojima se proizvodi društveno značenje o redistribuciji u civilnom društvu.

Javna debata o redistribuciji

U prvoj fazi našeg rada istražili smo koje se vrijednosti o redistribuciji u javnoj debati pripisuju digitalnom, kroz analizu diskursa novinskih tekstova. Ispitali smo nastanak i oblik debata o redistribuciji koje bi vodile država te civilno društvo, odnos između tih debata i „kriznih“ događaja, te zdravorazumske diskurse o redistribuciji. Početni korpus od 2.656 novinskih članaka, objavljenih od februara 2020. do decembra 2022. godine, preuzet je iz 28 novina situiranih širom političkog spektra. Mapirali smo faze pojačane debate o samoj temi te analizirali kako se konstruišu odnosi djelovanja i odgovornosti u redistribuciji. Zatim smo sproveli detaljnu kvalitativnu analizu manjeg korpusa od 435 članaka, fokusirajući se na dva perioda intenzivirane debate po pojedinačnoj zemlji, od kojih je jedan period bila pandemija COVID-19. Ovaj uzorak je uključivao prikaze centralizovane redistribucije kojom upravlja država i redistribucije vođene od strane civilnog društva.

Digitalne platforme i dobrovoljni transfer

U drugoj fazi, sproveli smo analizu funkcionalnih mogućnosti 24 digitalne platforme, alata i interfejsa dizajniranih da fasilitiraju dobrovoljni transfer za socijalnu zaštitu i/ili šire društveno korisne ishode. Uzorak je uključivao globalne i nacionalne, te profitno orijentisane i neprofitne platforme za grupno finansiranje, aplikacije i interfejse za plaćanje, jednu aplikaciju društvenih medija i samostalne organizacione veb-sajtove. Takođe smo intervjuisali 35 profesionalaca/ki zaduženih za ove alate i platforme kako bismo razumjeli kako oni tumače ulogu postojećih digitalnih infrastrukture u zadovoljavanju socijalnih i društvenih potreba. O ovim profesionalcima/kama govorimo kao o tehnološkim učesnicima/ama: većina radi u IT sektoru, iako neki rade u nevladinim organizacijama (NVO), fondacijama i drugim organizacijama civilnog društva.

Tabela 1: Uzorak digitalnih alata i platformi

Država	Ime platforme	Vrsta platforme	Sektor
Svi	GoFundMe	Crowdfunding platforma	Profitni
Ujedinjeno Kraljevstvo	Spacehive	Crowdfunding platforma	Profitni
	WeAre8	Društvena mreža	Profitni
	TAP London	Interfejs za bezkontaktne donacije	Neprofitni
	JustGiving	Crowdfunding platforma	Profitni
	Open Collective	Platforma otvorenih finansija	Profitni
	Greater Change	Veb-sajt	Neprofitni
Švajcarska	wemakeit	Crowdfunding platforma	Profitni
	Twint	Aplikacija za plaćanje	Profitni
	Glückskette	Veb-sajt	Neprofitni
	Crowdify	Crowdfunding platforma	Profitni
	Ting	Veb-stranica i platforma	Neprofitni
Španija	Goteo	Crowdfunding platforma	Neprofitni
	Migranodearena	Crowdfunding platforma	Neprofitni
	Bizum.help	Aplikacija za plaćanje	Neprofitni
	Teaming	Crowdfunding platforma	Neprofitni
Finska	Mesenaatti.me	Crowdfunding platforma	Profitni
	The Mannerheim League for Child Welfare	Veb-sajt	Neprofitni
	Veteraanit.fi	Veb-sajt	Neprofitni
	Giving what we can	Veb-sajt	Neprofitni
Crna Gora	Budi Human	Veb-sajt	Neprofitni
	Pristanište	Veb-sajt	Neprofitni
	Volonteri	Veb-sajt	Neprofitni
	Help Each Other	Crowdfunding platforma	Neprofitni
	Ima ljudi	Veb-sajt	Neprofitni

Digitalni angažman i redistributivne prakse u civilnom društvu

U trećoj fazi sproveli smo etnografski terenski rad sa 15 inicijativa civilnog društva, tri po zemlji. Odabrali smo niz inicijativa angažovanih na popunjavanju rupa u pružanju socijalne zaštite, a koje imaju različite organizacione forme, političke orijentacije, ciljeve i nivoe digitalnog kapaciteta, pismenosti i angažmana. Naše metode su obuhvatale tematske intervjue i diskusije sa pet ili više osoba po inicijativi, posmatranje sa učestvovanjem na sastancima i događajima koje su održavale ove inicijative, te digitalnu etnografiju. Intervjuisali smo ukupno 88 osoba, o kojima govorimo kao o **učesnicima/ama iz civilnog društva**. Nastojali smo da razumijemo kako su ovi akteri koristili i osmišljavali digitalne platforme i alate u kontekstu svojih redistributivnih praksi.

Tabela 2: Grupe etnografskog istraživanja

Ime Grupe	Jaz u socijalnoj zaštiti	Korisnici	Opis grupe	Digitalni aparati za preraspodjelu
CH1	Privremeni osnovni prihod	Članovi	Inicijativa Kolektivnog novčanika	Prilagođena višenamjenska platforma
CH2	Osnovne potrebe i mobilnost	Izbjegllice i tražioci azila	Mreža antirasističkog aktivizma i humanitarne podrške	Veb-sajt i administrativni softver
CH3	Osnovni troškovi	Žene i porodice sa potrebama	Regionalna dobrotvorna organizacija	Društvena mreža
FI1	Raznovrsni ciljevi	Raznovrsni korisnici, uglavnom na globalnom Jugu	Lokalna studentska sekcija globalnog humanitarnog pokreta	Globalna platforma za donacije
FI2	Dobrobit djece	Djeca i porodice	Lokalna podružnica nacionalne dobrotvorne organizacije	Društvene mreže i aplikacija za upravljanje uslugama
FI3	Osnovne potrebe u hrani, odjeći i tehnologiji	Civili i vojnici u ratnom vremenu	Lokalna grupa za pomoć Ukrajini	Aplikacije za poruke i oglašavanje na društvenim mrežama
MN1	Hitna zdravstvena zaštita	Ljudi u siromaštvu	Dobrotvorna inicijativa na nacionalnom nivou	Veb-stranica za prikupljanje sredstava po mjeri i društvene mreže
MN2	Osnovne potrebe	Ljudi u siromaštvu	Prikupljanje sredstava putem TV emisije	Društvena mreža
MN3	Osnovna dobra i zdravstvena zaštita	Ljudi u siromaštvu	Lokalna grupa za pomoć	Veb-stranica za prikupljanje sredstava po mjeri i društvene mreže
SP1	Podrška za ostanak i uspjeh u školi	Mlade žene i djevojke iz radničke klase	Mala urbana dobrotvorna inicijativa	Platforma za grupno finansiranje i društvena mreža
SP2	Obrazovne aktivnosti i emocionalna podrška	Djeca u centrima za hraniteljstvo	Dobrotvorna organizacija u velikim gradovima	Platforma za grupno finansiranje i društvena mreža
SP3	Životna podrška i njega	Životinje	Lokalna dobrotvorna organizacija za zaštitu životinja	Platforma za grupno finansiranje i društvena mreža

Grupa	Jaz u socijalnoj zaštiti	Korisnici	Opis grupe	Digitalni aparati za preraspodjelu
UK1	Prostori za igru, umjetnost i obrazovanje	Djeca i njihovi staratelji	Inicijativa zajednice za samopomoć	Platforma za grupno finansiranje i društvene mreže
UK2	Savjetovanje i osnovna dobra	Izbjeglice i tražioci azila	Lokalna dobrotvorna organizacija	Veb-stranica i društvene mreže
UK3	Osnovne potrebe	Stanovnici četvrti u siromaštvu uključujući izbjeglice	Uzajamna pomoć	Otvorena finansijska platforma

Sintetizovanje redistributivnih imaginarija

U završnoj fazi našeg rada, sintetizovali smo podatke kako bismo objedinili ključne nalaze istraživanja i identifikovali dominantne redistributivne imaginarije koje predstavljamo u ovom izvještaju.

Digitalne redistributivne prakse u civilnom društvu

Analizirali smo redistributivne prakse u civilnom društvu u pet različitim nacionalnih konteksta. U svakom okruženju pronašli smo snažne pokazatelje uticaja digitalnog pomaka (*digital shift*). Istovremeno, uvidjeli smo da inicijative civilnog društva imaju pristup različitim vrstama digitalnih alata i platformi zbog različitih regulatornih i drugih faktora.

Digitalni alati i platforme: mapiranje raznovrsnosti

Naša analiza funkcionalnih mogućnosti 24 digitalna alata i platforme predstavlja privremeno mapiranje raznovrsnosti digitalnih interfejsa dostupnih grupama civilnog društva u pet zemalja. Ovdje skrećemo pažnju na neke od ključnih razlika koje smo primijetili.

Pokazatelji **platformizacije** digitalnog prikupljanja sredstava bili su najjači u Ujedinjenom Kraljevstvu, Španiji i Švajcarskoj, a ograničeni u Finskoj i Crnoj Gori. Regulatorna platforma za grupno finansiranje (*crowdfunding*), posebno onih sa sjedištem u SAD-u, igra važnu ulogu u oblikovanju dostupnosti i funkcionisanja. U Finskoj postoje prilično strogi propisi koji se odnose na prikupljanje novca, a koji favorizuju grupno finansiranje zasnovano na nagradama umjesto na donacijama, ograničavajući njegovu upotrebu za socijalne i društvene ciljeve. Različiti oblici isključenosti Crne Gore iz digitalnih infrastruktura otežavaju učestvovanje u globalnim sistemima donacija. U vrijeme našeg istraživanja, Crna Gora nije bila dio Jedinog područja plaćanja u eurima (SEPA) (pridružila se u oktobru 2025. godine). Onlajn bankarstvo nije bilo rasprostranjeno, dok njeni stanovnici nisu mogli primati PayPal uplate. Ovi oblici isključenosti iz evropskih finansijskih infrastruktura direktno oblikuju inicijative doniranja koje smo proučavali: doniranje putem SMS-a se koristi ekstenzivno, a nevladine organizacije i fondacije su izgradile namjenske vlasničke platforme slične grupnom finansiranju kako bi podržale sopstvene aktivnosti prikupljanja sredstava. U Ujedinjenom Kraljevstvu, uz nacionalno razvijene tehnologije, interfejsa i aplikacije ekstenzivno se koriste platforme sa sjedištem u SAD-u. Digitalne inovacije su dinamične, a nekoliko tehnoloških intervencija koje smo analizirali bilo je u stanju pokretanja (*start-up*), promjene (*flux*) ili ponovnog pokretanja (*relaunch*). U Švajcarskoj i Španiji, globalno dominantne FinTech platforme igraju manju ulogu, pri čemu alternativne, nacionalno razvijene platforme i interfejsi, poput aplikacije za plaćanje TWINT, zauzimaju njihovo mjesto.

Još jedna linija podjele odnosi se na **profitno-orijentisani status kompanija** koje razvijaju i vode ove tehnologije. Namjenski veb-sajtovi usmjeravaju sredstva direktno fondaciji ili dobrotvornoj organizaciji koja njima upravlja, ali se i dalje oslanjaju na posrednike za obradu plaćanja, poput Stripea i PayPala. U Ujedinjenom Kraljevstvu, grupe za uzajamnu pomoć ljevičarske orijentacije teže ka američkoj platformi Open Collective, koja je profitna kompanija povezana sa neprofitnom fondacijom.

Koristeći neprofitnu interesnu grupu orijentisanu na zajednicu, Social Change Nest kao „fiskalnog domaćina“ (*fiscal host*), one su u mogućnosti da prikupljaju i distribuišu sredstva bez bankovnog računa. Ova linija podjele ukazuje na ključna pitanja koja se odnose na političku ekonomiju digitalnog prikupljanja sredstava i rastuću tržišnu orijentaciju civilnog društva i dobrotvornog sektora.

Kao što ćemo detaljnije raspravljati kasnije u izvještaju, raznoliki alati imaju različite mogućnosti. Bitna razlika koju treba istaći je **vrsta donacija** koje ovi interfejsi podstiču, a koje uključuju: jednokratnu donaciju za specifičan cilj (npr. uređaji za beskontaktno plaćanje kojima upravlja Tap London), platforme koje su dizajnirane za vođenje vremenski ograničenih, mada potencijalno ponovljenih, kampanja (većina platformi za grupno finansiranje) i interfejsa koji omogućavaju ponovljene, npr. mjesečne, donacije (vlasnički veb-sajtovi, Teaming i Open Collective).

Ovi alati i platforme takođe iniciraju, promovišu i uspostavljaju različite odnose sa državom (blagostanja). IT ispitanici/e su često vidjeli povezanost između postojanja njihovih platformi i rezova u javnoj potrošnji ili ograničenih javnih resursa. U Španiji, na primjer, osnivački narativi platformi Migranodearena, Teaming i Goteo, kako su ih izložili njihovi zaposleni, snažno su povezani sa krizom nakon 2008. godine i pandemijom COVID-19. Nekoliko proučavanih platformi (Goteo, SpaceHive, Tap London, wemakeit) posreduju u partnerstvima između organa lokalne samouprave i grupa iz zajednice ili donatora.

Konačno, ovi digitalni alati i platforme stupaju u interakciju sa državom blagostanja putem **poreskog sistema**. U Španiji, platforme za grupno finansiranje koje su najpopularnije među inicijativama civilnog društva (Migranodearena, Teaming i Goteo) su pravno konstituisane kao neprofitne fondacije, što im omogućava da imaju koristi od poreskih odbitaka i olakšica. Mnoge od platformi koje smo proučavali favorizuju i promovišu poreske podsticaje za digitalne donacije, koji se vide kao vitalna poluga za povećanje prihoda. Ovi podsticaji, ponuđeni u svih pet nacionalnih okruženja, suštinski smanjuju poreske prihode dostupne državi, favorizujući pristup u kojem građani i građanke usmjeravaju novac (kroz poreske olakšice) ka ciljevima koje sami biraju.

Digitalne prakse redistribucije u civilnom društvu

Iako je dubina digitalnog angažmana varirala u značajnoj mjeri, svih 15 grupa civilnog društva koje su bile predmet istraživanja koristile su digitalne alate i platforme kao sastavni dio svojih redistributivnih inicijativa, pri čemu se takva upotreba smatrala rutinskom praksom.

Korišteni alati i platforme su bili vrlo raznoliki u pet istraživanih nacionalnih okruženja. Digitalni alati i platforme imali su temeljnu ulogu u osnivanju pojedinih inicijativa, naročito onih povezanih sa akcijama uzajamne pomoći tokom pandemije COVID-19, kao i u slučaju zajednice Ting u Švajcarskoj. Druge inicijative koje smo proučavali bile su dobro etablirane i evidentno su se nosile sa implikacijama digitalnog pomaka. Zabilježena je rutinska upotreba kancelarijskog softvera kao što su Zoom, Teams i Slack, te aplikacija poput Telegrama, WhatsAppa ili Signala za internu **komunikaciju i koordinaciju**. Za mnoge grupe je normalno i uobičajeno da su njihovi članovi/ice prostorno raspršeni i da saraduju na daljinu. Spoljna komunikacija sa širom javnošću odigrava se putem platformi društvenih medija, uključujući Instagram, X i Facebook. Digitalni alati i platforme takođe se koriste za **interakcije sa korisnicima/ama** i za administrisanje **finansijskih aktivnosti**, uključujući onlajn bankarstvo i računovodstvo putem Excela ili Google tabela. U nekim etabliranim ili profesionalizovanim organizacijama koriste se integrisani sistemi baza podataka i plaćanja, ali se većina inicijativa koje smo proučavali oslanja na sklop softverskih programa, digitalnih usluga i platformi. Uočili smo različite stepene digitalizacije: nekoliko inicijativa nastavlja da koristi **gotovinska plaćanja** kao dio ukupnog sistema za upravljanje finansijskim transakcijama, dok druge uopšte ne rukuju gotovinom.

Uvidjeli smo da digitalni pomak predstavlja specifične izazove za grupe čiji su ciljevi kontroverzni u njihovom lokalnom kontekstu, kao što je podrška izbjeglicama i osobama bez dokumenata. Imperativ da se bude „vidljiv” na društvenim medijima, o kojem detaljnije raspravljamo kasnije u izvještaju, može podrazumijevati **rizike** za te korisnike/ce, te stoga pomenute inicijative moraju njime pažljivo upravljati.

Većina inicijativa koje su bile predmet istraživanja, izuzev onih u Finskoj i Crnoj Gori, gdje važe specifični propisi i ograničenja, barem je isprobala grupno finansiranje - crowdfunding. Za dvije inicijative, uključujući i jednu koju predvodi minoritizovana grupa, ovaj mehanizam finansiranja odigrao je ključnu ulogu u njihovom razvoju. Vidjeli smo kako je crowdfunding omogućio grupama da autonomnije raspoređuju sredstva, nezavisno od propisa koji uobičajeno prate grantove koje dodjeljuju javna tijela ili fondacije. Ipak, ovaj finansijski mehanizam ima svoja pravila i ograničenja. Iako su pojedine inicijative uspjele da prikupe sredstva sa uspjehom, pokazalo se da je takav uspjeh teško ponoviti, kao i da nije moguće obezbijediti sredstva za pokrivanje strukturnih troškova, poput zakupnine ili rada. Uočili smo i da je mali broj grupa uspio značajno proširiti svoju bazu donatora i donatorki putem **crowdfunding-a**. Kao posljedica toga, više inicijativa preusmjerilo je svoje napore ka platformama društvenih medija sa integrisanim funkcijama za donacije ili ka drugim alatima, poput digitalnih biltena/newslettera. Ipak, grupno finansiranje se i dalje koristi za prikupljanje sredstava namijenjenih jasno definisanim i specifičnim kampanjama.

Ono predstavlja dio repertoara prikupljanja sredstava i može se posmatrati kao jedan od više marketinških alata, radije nego sredstvo za ostvarivanje značajnog prihoda.

Iako nismo identifikovali nijednu inicijativu koja je bila uspješna u korišćenju digitalnih alata i platformi za osiguranje održivih prihoda, radi obezbjeđivanja održivih prihoda, najperspektivniji primjeri su se u velikoj mjeri oslanjali na postojeće i šire **društvene infrastrukture**. One su obuhvatale institucionalne aranžmane, javne objekte, kao i znanje i stručnost unutar zajednice. Ove inicijative koristile su digitalne alate i platforme namjenski prilagođene inicijativama njihovog tipa, obima i nivoa formalnosti koje su ili dizajnirali sami, ili su to radile neprofitne tehnološke organizacije.

Nismo nastojali da kvantifikujemo dobrovoljne priloge koje su ove inicijative primile putem digitalnih platformi, niti imamo alate za procjenu redistributivnog efekta ovih infrastruktura (u smislu imovinske nejednakosti). Ipak, naša analiza ukazuje na razliku između dva opšta **načina redistribucije**. Čini se da neke inicijative postižu skromnu vertikalnu redistribuciju resursa od donatora iz srednje i više srednje klase ka najsiromašnijima u društvu (i, u jednom slučaju, ka globalno siromašnim). Druge inicijative praktikuju ono što prepoznamo kao horizontalniji oblik redistribucije koji se pretežno odvija unutar određenog društvenog miljea, poput lokalnih zajednica ili grupa sa zajedničkim vrijednostima, među osobama koje dijele mnoge zajedničke karakteristike, ali čiji su resursi i potrebe, makar privremeno, nejednako raspoređeni. Nismo pronašli inicijative koje su uspjele organizovati redistribuciju na način koji je dosljedno progresivan u smislu postizanja većeg doprinosa od osoba sa visokim primanjima.

Inicijative civilnog društva rade sa širokim sklopom digitalnih alata i to čine na rutinske, kompetentne i snalažljive načine. One teže instrumentalnoj i **pragmatičnoj upotrebi** digitalnih alata, prihvatajući njihovu neophodnost i priznajući njihovu vrijednost. Međutim, njihova upotreba digitalne tehnologije takođe dovodi do složenih pregovora i ambivalentnosti. Na mnogo različitih načina vidjeli smo i čuli kako učesnici/e izražavaju frustraciju zbog digitalnih alata i platformi, kao i suštinsko protivljenje digitalnim praksama i ideologijama.

Poimanje redistribucije: diskursi i imaginariji

Kako akteri i akterke civilnog društva osmišljavaju svoje redistributivne prakse?
Kako razumiju te prakse u odnosu na šire redistributivne mehanizme – kao što su oporezivanje i država blagostanja?

Redistributivna debata u Evropi

Inicijative civilnog društva učestvuju u praksama redistribucije unutar specifičnih kulturnih, institucionalnih i diskurzivnih konteksta. Da bi se identifikovalo kako akteri civilnog društva osmišljavaju redistribuciju i sebe kao redistributivne aktere, neophodno je locirati te okvire razumijevanja u široj javnoj debati. Kako je već navedeno u opisu našeg istraživačkog pristupa, ispitali smo javne debate o redistribuciji putem analize diskursa novinskih tekstova objavljenih između februara 2020. i decembra 2022. godine. Uzorak je obuhvatao tekstove u kojima se predstavljaju inicijative civilnog društva, kao i redistributivne mehanizme usmjerene na državu, što je omogućilo ispitivanje načina na koji se ove inicijative pozicioniraju unutar širih javnih debata. Takođe smo analizirali značenja i vrijednosti pripisane digitalnim alatima i platformama u ovim debatama.

Pet nacionalnih konteksta obilježavaju izrazito različite redistributivne tradicije i **tipovi države blagostanja**, koji su se reflektovali u legitimirajućim normama mobilisanim u ovim debatama. U Švajcarskoj je, na primjer, jedna poreska inicijativa osporena pozivanjem na tradiciju niskih poreza u ovoj zemlji sa riječima: „jer smo to uvijek radili na ovaj način”. Istovremeno, pronašli smo određene zajedničke karakteristike u javnoj debati o distribuciji u svih pet zemalja.

Očekivano, javni diskurs o redistribuciji i dalje se snažno povezuje sa raspravama o oporezivanju, na primjer kroz izvještavanje o „skandalima“ vezanim za izbjegavanje poreza, kao i kroz medijsko praćenje prijedloga poreskih reformi, uključujući poreze na bogatstvo. Rutinski procesi u oblasti javne ekonomije, poput planiranja državnog budžeta, takođe podstiču rasprave o redistribuciji. Još značajnije, utvrdili smo da se javna debata o redistribuciji intenzivira u odnosu na **krizne događaje** koji stvaraju kako hitnu potrebu za redistribucijom tako i pojačanu distributivnu tenziju. U periodu obuhvaćenim istraživanjem, rasprave o redistribuciji bile su pokrenute krizom izazvanom pandemijom COVID-19 i ratom u Ukrajini, ali i posljedicama prirodne katastrofe, poput erupcije vulkana na La Palmi, kao i globalnim protestima protiv rasijalizovane nepravde u okviru pokreta Black Lives Matter. Krizni događaji otvaraju prostor za artikulaciju radikalnijih zahtjeva u vezi sa redistribucijom, ali se ti zahtjevi najčešće neutralizuju kroz način na koji se obrađuju u tekstovima dominantnih, odnosno mejnstrim medija (Paylor et al.).

Detaljna analiza pandemije COVID-19 omogućila je dublje uvide u pozicioniranje inicijativa civilnog društva unutar redistributivne debate. Pandemija je shvaćena kao trenutak u kojem su evropski građani i građanke bili izloženi „pojačanom redistributivnom kapacitetu” od strane države blagostanja (Ares et al. 2021). Istovremeno, značajne društvene energije bile su usmjerene ka inicijativama civilnog društva, u rasponu od filantropskih djelovanja, poput velikih dobrotvornih donacija profesionalnih fudbalera, do bazičnih aktivnosti pojedinaca/-ki i praksa uzajamne pomoći. Ovi paralelni, ali međusobno odvojeni nivoi redistributivnih aktivnosti postali su predmet intenzivnih **ideoloških ulaganja** tokom pandemije i analiza je pokazala da su redistributivni kapaciteti države blagostanja često konstruisani u odnosu na kapacitete civilnog društva - i obrnuto. Na primjer, organizacije civilnog društva su se u javnom diskursu često predstavljale kao efikasnije i fleksibilnije, sa specifičnim znanjem i ekspertizom potrebnom za pružanje preciznije usmjerene podrške, za razliku od dugotrajnih i birokratskih odgovora državnih aktera. Primijetili smo preferenciju u nastajanju da redistributivne inicijative usvoje tržišne logike ili da budu vrednovane prema njima. Kako se potrebe blagostanja ne mogu zadovoljiti samo državnim akterima i mehanizmima, mješovita ekonomija blagostanja bi idealno trebalo da uključuje raznolik spektar aktera sa različitim kapacitetima i snagama.

Sveukupno je utvrđeno da se debata o redistribuciji u novinskim medijskim tekstovima pretežno usmjerava na rješavanje hitnih, najčešće lokalnih ili nacionalnih društvenih problema, umjesto na razmatranje strukturnih društvenih uzroka tih problema, poput imovinske nejednakosti. Kako akteri civilnog društva i tržišni akteri preuzimaju sve značajniju ulogu u mješovitim ekonomijama blagostanja, horizontalne prakse dobrovoljne redistribucije među građanima i građankama postaju sve centralniji organizacioni princip. Istovremeno, vertikalna redistribucija, odnosno transfer resursa između različitih socioekonomskih grupa, koja se djelotvorno ostvaruje prvenstveno putem obaveznog doprinosa, to jest oporezivanja, potiskuje se na marginalniju poziciju. Dobrovoljni prilog se sve više validira kao legitimna alternativa oporezivanju: na primjer, velike dobrotvorne donacije španskih korporacija predstavljene su kao ekvivalent porezima na bogatstvo. U tom smislu se može zaključiti da je orijentacija javne debate o redistribuciji u Evropi „afirmativna”, a ne „transformativna” (Fraser 1997). Njen fokus je na ublažavanju ekonomskih nepovoljnosti uz očuvanje postojećeg političko-ekonomskog poretka, a ne na njegovoj temeljnoj promjeni.

Digitalno u debati o redistribuciji

Analiza novinskih medijskih tekstova dodatno je pokazala na koji način se predstave o digitalnim alatima i platformama povezuju sa debatama o redistribuciji. Utvrdili smo da su značenja digitalnog proizvedena uglavnom u odnosu na redistributivne inicijative u civilnom društvu, kao što su pokretanje dobrotvorne kampanje za prikupljanje sredstava ili naponi zajednica da organizuju podršku za one kojima je potrebna. Primijetili smo preovlađujući stav zdravorazumskog shvatanja organizovanja, isporuke i nadzora digitalnih tehnoloških kapaciteta i infrastruktura koje podržavaju dobrovoljne priloge. Velike tehnološke kompanije, označene terminom Big Tech (Birch i Bronson 2022), imaju ogromnu ulogu u obezbjeđivanju ovih tehnoloških kapaciteta i u javnom diskursu su uokvirene **pozitivnim ili neutralnim** terminima, kao nešto što se uzima „zdravo za gotovo”.

Nasuprot tome, kada su državni redistributivni mehanizmi bili povezani sa projektima digitalizacije, uokvirivanje je težilo da bude negativno, tipično ih predstavljajući kao manjkave, nedovoljne ili neuspješne. U tim kontekstima, lijeve političke vrijednosti rijetko su bile artikulirane, i to uglavnom kroz zabrinutost zbog digitalne isključenosti ili digitalnog jaza, odnosno strahovanja da digitalizacija redistributivnih praksi, poput uvođenja tačaka za beskontaktno donacije, može proizvesti nove oblike nejednakosti i nejednak pristup resursima. Stoga smo identifikovali tendenciju da se digitalizacija artikulira uz tržišno-liberalnu kritiku države blagostanja i djelovanja države, te uz podršku (rastućoj) ulozi aktera civilnog društva u mješovitim ekonomijama blagostanja.

Dominantni redistributivni imaginariji u civilnom društvu

Dominantni okviri značenja u debatama o redistribuciji širom Evrope pružaju kontekst za razumijevanje kako akteri civilnog društva osmišljavaju redistribuciju i vide sebe kao redistributivne aktere, te kako koncipiraju ulogu digitalnih platformi u svojim redistributivnim praksama. U ovom dijelu se oslanjamo na nalaze iz sve tri faze istraživačkog projekta, uključujući naš terenski rad u civilnom društvu. Sintezom prikupljenih podataka identifikovano je sedam dominantnih imaginarija koji strukturiraju načine na koje se redistribucija razumije i praktikuje. Ovi imaginariji i njihova ključna polazišta predstavljani su u nastavku:

Oснаživanje zajednice

Ljudi su skloni pomaganju i žele donirati za ciljeve koji će poboljšati živote ljudi u njihovim zajednicama. Dobrovoljno davanje jača društvene veze i doprinosi otpornosti zajednica. Digitalne inovacije aktiviraju postojeće, ali neiskorištene potencijale zajednica i pomažu im da se „pokrenu”.

Pragmatična konkurencija

Svijet je težak i kompetitivan. Javni resursi su ograničeni, a društvene inicijative moraju da se takmiče za pažnju potencijalnih donatora/ki i finansijera. Digitalne platforme omogućavaju malim društvenim inicijativama da pojačaju svoj javni profil, ali opstanak na tržištu humanitarnih ciljeva zahtijeva značajan trud i stručnost.

Komplementarnost blagostanja

Tržišni akteri i akteri civilnog društva igraju suštinsku ulogu u mješovitoj ekonomiji blagostanja, radeći zajedno sa državnim institucijama kako bi osigurali da su društvene potrebe zadovoljene. Digitalne platforme i alati pružaju infrastrukturu koja pomaže akterima u mješovitoj ekonomiji blagostanja da postignu komplementarnost.

Konzumerizam blagostanja

Građani i građanke plaćaju poreze, ali istovremeno žele da odlučuju o tome gdje se njihova sredstva usmjeravaju i koje ciljeve podržavaju. Dobrotvorno davanje omogućava pojedincima da učestvuju u odlučivanju o načinu zadovoljavanja društvenih potreba. Digitalni alati i platforme olakšavaju izražavanje ovih preferencija.

Unapređenje države blagostanja

U idealnom svijetu, dobrotvorne organizacije ne bi postojale. Društvene potrebe ostaju nezadovoljene, zbog čega dobrotvorne organizacije preuzimaju ulogu privremenog ublažavanja posljedica. Takvo djelovanje nije dovoljno, samo država raspolaže kapacitetima potrebnim za rješavanje problema ovih razmjera. Poreska reforma mogla bi da obezbijedi sredstva za pružanje bolje socijalne zaštite za sve.

Solucionizam blagostanja

Prema društvenim problemima treba da zauzmemo pristup orijentisan ka rješenjima. Novca ima dovoljno za sve, ali podrška nije uvijek prilagođena onima kojima je zaista potrebna. Pristup zasnovan na dokazima omogućava efikasnije raspoređivanje raspoloživih resursa. Digitalne tehnološke inovacije olakšavaju prevazilaženje prepreka za djelotvorno društveno djelovanje.

Transnacionalizam blagostanja

Raspodjela bogatstva na globalnom nivou obilježena je dubokim nejednakostima, pri čemu je prosperitet bogatih zemalja povezan sa siromaštvom i ekstrakcijom globalnog Juga. Nacionalne države su prepreka za pravednu redistribuciju resursa. Digitalni alati i platforme omogućavaju da podrška pređe granice.

Ovi imaginariji su dominantni u smislu da su identifikovani u većini od pet nacionalnih konteksta koji su bili obuhvaćeni analizom. Uz neke važne izuzetke, njih mobilišu obje grupe učesnika i učesnica koje smo istraživali. Konzumerizam blagostanja smo uglavnom pratili u diskursu tehnoloških učesnika, dok transnacionalizam blagostanja i unapređenje države blagostanja uglavnom mobilišu učesnici iz civilnog društva. **Komplementarnost blagostanja** je ključni imaginarij koji dijele obje grupe.

Kako digitalne platforme oblikuju redistributivne imaginarije?

Digitalni alati i platforme oblikuju i strukturiraju redistributivne imaginarije na dva načina: ideološki i materijalno.

Digitalne ideologije

Načini razmišljanja o redistribuciji oblikuju se digitalnim ideologijama. Digitalni alati i platforme doprinose proizvodnji društvenog značenja o brizi, socijalnoj zaštiti i blagostanju kroz ciljeve koje ističu, tekstove i slike prisutne u njihovim grafičkim interfejsima, te socio-tehničke karakteristike koje organizuju interakcije između različitih korisnika i korisnica. Široko rasprostranjeno usvajanje digitalnih alata u volonterskom sektoru dovodi aktere civilnog društva u neposredniji kontakt sa ovim idejama i vrijednostima.

Ideje o digitalnom igraju centralnu ulogu u svim osim u jednom od redistributivnih imaginarija koje smo identifikovali. U literaturi se ukazuje na to da se **tehno-solucionizam** - impuls da se problemi „poprave” tehnologijom (Morozov 2013) - u širokoj mjeri proširio iz korporativnog tehnološkog sektora na druge oblasti. Naš materijal takođe empirijski pokazuje da su tehno-solucionističke ideje prihvaćene u drugim okvirima za razumijevanje praksi redistribucije. Ove ideje jasno potiču iz tehnološkog sektora: bez obzira da li rade u profitnim ili neprofitnim organizacijama, učesnici/e istraživanja iz ovog sektora percipiraju digitalizaciju kao poželjnu i neizbježnu, te je povezuju sa optimističnim, pa čak i utopijskim vizijama boljeg društva i budućnosti „bezgotovinskog” društva slobodnog od transakcionih trvenja (Scott 2022). Proširenje pristupa tehnološkim rješenjima (putem, na primjer, pružanja usluga digitalnog plaćanja dobrotvornim organizacijama) vidi se kao kritični prioritet. Tehnološki sektor sebe predstavlja kao aktivnog nosioca promjena, koji pomaže organizacijama civilnog društva da se „modernizuju”. Ovakve ideje su posebno koncentrisane u imaginariju **solucionizma blagostanja**, ali su takođe prisutne i u drugim redistributivnim imaginarijima.

Identifikovali smo još jedan krovni narativ o digitalnom koji opisujemo kao **paradigmu digitalne zrelosti**. Često korišćen da opiše digitalnu spremnost organizacije (NCVO 2019), ovaj okvir smo identifikovali na nekoliko nivoa. Na lokalnom nivou, učesnici/ce istraživanja iz mnogih inicijativa izrazili su zabrinutost da njihova organizacija rizikuje da „zaostane”, jer su svoje digitalne kapacitete, mjerene intenzitetom njihovog angažovanja na društvenim medijima na primjer, percipirali kao manjkave. Ovdje su se digitalni kapaciteti poredili sa onima drugih organizacija, kako iz dobrotvornog, tako i iz privatnog/korporativnog sektora, koje koriste iste digitalne alate i platforme. Okvir digitalne zrelosti takođe se primjenjivao na nivou međunarodnog poređenja. Posmatrano iz evrocentrične perspektive, pozicija Crne Gore u Evropi, zajedno sa drugim balkanskim zemljama, često se percipira kao „periferna”. Učesnici/ce istraživanja u Crnoj Gori često procjenjuju digitalizaciju kroz okvir koji sopstvenu zemlju mjeri u odnosu na zamišljeni ideal napretka, za koji se pretpostavlja da je ostvaren u evropskom centru. Ovakav evolucionistički okvir se učvršćuje kroz djelovanje evropskih institucija.

Digitalne materijalnosti

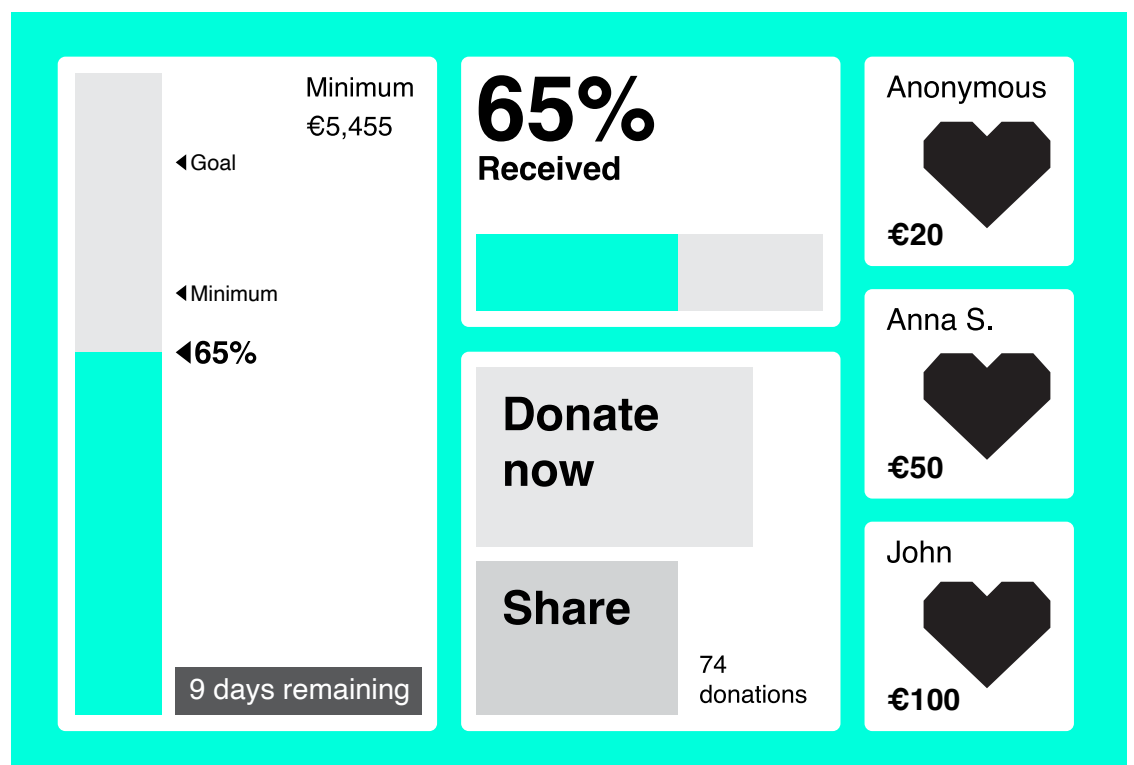
Digitalni alati i platforme takođe materijalno podupiru određene načine razmišljanja o redistribuciji. One usmjeravaju aktere ka izvršavanju konkretnih zadataka, usvajanju određenih praksi i organizovanju pružanju socijalne zaštite na specifične načine. Načine razmišljanja o redistribuciji oblikuju **funkcionalne mogućnosti** (*affordances*) digitalnog, kao i **materijalne digitalne infrastrukture**.

U mnogim digitalnim platformama, alatima i interfejsima obuhvaćenih uzorkom identifikovan je skup standardizovanih karakteristika snažno oblikovanih uticajem drugih uspješnih digitalnih sektora, poput elektronske trgovine, gejminga i društvenih medija. Utvrdili smo da čak i onda kada platforme dizajniraju i vode neprofitne organizacije, njihovi interfejsi i funkcionalnosti često imitiraju rješenja karakteristična za profitne platforme u vlasništvu kompanija iz SAD-a, poput GoFundMe. Ove karakteristike podstiču specifične načine pristupanja i razumijevanja prakse doniranja za društvene ciljeve, ali istovremeno oblikuju i šire načine shvatanja mješovitih ekonomija blagostanja.

Donatori i korisnici

Digitalne platforme i alati konsoliduju donatora ili donatorku kao posebno privilegovanu poziciju subjekta u socio-ekonomskim odnosima koji strukturiraju dobrotvorno prikupljanje sredstava. Na primjer, mnoge platforme i veb-sajtovi pozivaju donatore da se angažuju oko društvenih ciljeva putem digitalnog „kataloga” inicijativa koje traže podršku. Donatori skroluju kroz ponude, filtriraju ih po kategorijama i biraju one koje će podržati, nalik pregledanju proizvoda u onlajn prodavnici. Poznati čin „dodavanja u korpu” ili „dodira za kupovinu” zamijenjuje se radnjom (često predstavljenom ikonom srca) odabira i doniranja za cilj do kojeg vam je „stalo” (Ege i Ottovay). Dominantni okvir „izbora” pozicionira donatora kao savremenog potrošača čije odluke neposredno usmjeravaju sprovođenje socijalne zaštite određivanjem koji su ciljevi prioritetni i koje se inicijative percipiraju kao najuvjerljivije.

Izvor slike: “Grafika crowdfunding platforme”, 2025, UAL I Produkcija: kreativni tim, komunikacija

Imperativi digitalnog prikupljanja sredstava dodatno oblikuju poziciju **korisnika i korisnica** onlajn donacija, koji se razumiju kao osobe kojima su hitno potrebne intervencije socijalne zaštite. Digitalno prikupljanje sredstava i grupno finansiranje su vizuelne prakse koje zahtijevaju od aktera koji prikupljaju sredstva da osobe u stanju potrebe predstave kao „zaslužne“, često kroz obrasce koji proizvode afektivne režime patnje i sažaljenja. Iako su neki učesnici iz tehnološkog sektora govorili o naporima da se suprotstave ovim reprezentacijskim režimima, navedeni imperativi su identifikovani u funkcionalnim mogućnostima brojnih alata i platformi obuhvaćenih uzorkom istraživanja. Takođe smo primijetili da su učesnici iz civilnog društva duboko internalizovali pravila ove igre. Ipak, kao što ćemo kasnije u više detalja predstaviti, akteri u civilnom društvu ne prihvataju ove imperATIVE voljno. Oni prave suštinske etičke dileme za inicijative koje podržavaju korisnike koji se ne uklapaju u kalup „zaslužnog“ primaoca pomoći, ili se ne mogu prikazati u skladu sa režimima nametnutih od strane digitalnih platformi.

„Ako želite da sprovedete uspješan društveni projekat, morate da kombinujete djecu, izbjeglice i životinje. Izbjeglice manje. Ali djecu, bolesnu djecu, životinje. To pogađa pravo u srce.“

– Predstavnik volonterske inicijative

Socijalni ciljevi i rupe u socijalnoj zaštiti

Grupno finansiranje i digitalno prikupljanje sredstava funkcionišu takođe u odnosu na takozvane „**rupe**“ u **sigurnosnoj mreži socijalne zaštite**. Taj odnos je, s jedne strane, refleksivan: porast dobrotvornog prikupljanja sredstava vezan za određene vrste društvenih potreba se može tumačiti kao simptom postojećih rupa u obezbjeđivanju socijalne zaštite od strane države. Istraživanje je pokazalo i dinamičniji aspekt ovog odnosa: digitalne funkcionalnosti pojedinačnih platformi i alatki, te šabloni konzumerističkih kataloga koje smo prethodno opisali, aktivno oblikuju načine na koje se rupe u socijalnoj zaštiti razumiju i zamišljaju. Oni takođe doprinose materijalnoj alokaciji resursa određenim ciljevima i inicijativama nauštrb drugih. Ova formativna uloga digitalnih platformi i alatki u velikoj mjeri ostaje neprepoznata među učesnicima i učesnicama istraživanja, koji digitalne infrastrukture uglavnom posmatraju kao **neutralne platforme** koje svakoj inicijativi pružaju jednaku mogućnost samopromocije. Akteri iz tehnološkog sektora rupe u socijalnoj zaštiti pretežno tumače kroz prizmu vidljivosti i promocije: njihove platforme omogućavaju akterima i akterkama civilnog društva da javno predstave potrebe, ciljeve i korisnike do kojih država ne dopire i na taj način se digitalni alati pozicioniraju kao podrška **komplementarnoj**, mješovitoj ekonomiji pružanja socijalne zaštite.

Iako ova tendencija platformi da aktivno oblikuju kolektivno razumijevanje postojećih i nastajućih rupa u socijalnoj zaštiti predstavlja osnov za zabrinutost, ona istovremeno ukazuje i na njihov potencijal da učine vidljivim nova ili zapostavljena područja brige (npr. rodno afirmativne operacije, posebne obrazovne potrebe, dobrobit životinja) i da olakšaju i podrže demokratsku raspravu o društvenim potrebama i pružanju socijalne zaštite (Elstub 2006). Sumnjamo da je upravo taj (trenutno visoko ograničen) demokratizujući potencijal ono što digitalno prikupljanje sredstava čini privlačnim za organizacije i inicijative čiji su korisnici sistematski isključeni iz prioriteta države blagostanja i etabliranog volonterskog sektora.

Posrednici u socijalnoj zaštiti

Digitalni pomak ima takođe značajne implikacije za **posrednike u socijalnoj zaštiti**. Čak i unutar našeg ograničenog istraživačkog uzorka, vidi se da društveni odnosi koji posreduju donacije i pružanje socijalne zaštite u Evropi ispoljavaju visok stepen složenosti. Grupe ljudi različitih veličina i različitog stepena formalnosti okupljaju se radi odgovora na društvene potrebe. Tražeći sredstva od privatnih donatora, oni preuzimaju posredničku ulogu u upravljanju i preraspodjeli dobrovoljnih donacija. U analizama razmjene vrijednosti u ekonomskoj antropologiji, redistribucija se definiše pojmom „udruživanje“ (*pooling*), odnosno praksom prikupljanja i ponovne raspodjele resursa (Sahlins 1972). U državama blagostanja, čvorište ili „društveni centar“ gdje se resursi udružuju i preusmjeravaju primarno preuzima centralizovani autoritet poput države. U mješovitim ekonomijama blagostanja ovu funkciju, međutim, preuzimaju različiti tipovi organizacija.

Pratili smo više načina na koje su ova posrednička uloga, kao i prakse posredovanja, oblikovane digitalnim alatima i platformama. Digitalne platforme aktivno podstiču male i neformalne grupe, pa čak i pojedince, da se sami transformišu u društveno čvorište koje preuzima odgovornost za udruživanje i realokaciju resursa radi podrške socijalnim potrebama posredovanja u širem smislu. Posrednici na taj način preuzimaju odgovornost za ekonomski resurs koji se prikuplja iz donacija velikog broja pojedinačnih donatora i donatorki. Ovaj novac dolazi sa jasnim uslovima: posrednici su obavezani da ispune očekivanja donatora, djelimično proizvedena marketinškim diskursom platformi, prema kojima njihov novac treba da „napravi razliku“.

Oni takođe moraju da ispune zahtjeve platformi u pogledu transparentnosti, što se razumije kao pravo koje proizilazi iz dobrovoljnog doprinosa. Drugim riječima, smatra se legitimnim da donatori i donatorke imaju mogućnost da prate „gdje ide njihov novac“. Digitalni alati i platforme obećavaju jači nadzor nad cirkulacijom novca od donatora do posrednika, te dalje do namjeravanog korisnika. U praksi, „transparentnost“ zahtijeva značajan angažman posrednika kako bi donatore/ke držali informisanim o tome kako je „njihov novac“ potrošen. Na ovaj način, digitalne platforme i alati igraju moćnu i potcijenjenu ulogu u postavljanju pravila o tome kako posrednici upravljaju svojim redistributivnim praksama. Terenski rad je pokazao kako posrednici ove norme, zahtjeve i očekivanja u velikoj mjeri internalizuju.

„Pošto svi koristimo istu platformu i sve je dostupno da ljudi vide, to nam pomaže da budemo veoma transparentni u vezi sa tim koliko novca dobijamo, gdje taj novac ide i kako se raspodjeljuje i slične stvari.“
– Član volonterske inicijative

Logika digitalnog marketinga prožima prikupljanje sredstava zasnovano na platformama i vrši jasan pritisak na posrednike. Od njih se sve više očekuje da posjeduju preduzetničke i vještine promocije, kao i ekspertizu iz oblasti digitalnog marketinga. Imperativ za **povećanjem vidljivosti** značajna je komponenta **imaginarijuma pragmatične konkurencije**, u kojoj se organizacije civilnog društva moraju boriti da poboljšaju vidljivost svog rada. Neke grupe jednostavno prihvataju obećanje da će digitalne platforme povećati njihovu vidljivost i osigurati njihov prihod (Oliva et al.) i u potpunosti se posvećuju igranju igre društvenih medija najbolje što mogu. Druge grupe ispoljavaju izraženiji stepen sumnje prema ovim obećanjima, ali istovremeno procjenjuju da raspolažu ograničenim prostorom za djelovanje izvan nametnutih marketinških logika.

„Gdje treba da poboljšamo stvari jeste naša vidljivost na društvenim medijima. [Donatori] reaguju na oglase koje vide slučajno [...] Morate biti na pravom mjestu u pravo vrijeme”.

– Predstavnik organizacije volonterskog sektora

Na kraju, pronašli smo puno empirijskih pokazatelja da digitalni pomak znači dodatni **digitalni rad** za organizacije civilnog društva, kako velike tako i male. Digitalno prikupljanje sredstava zahtijeva od posrednika da angažuju donatore kroz izradu uvjerljivih tekstova i vizuelnih sadržaja koji drže pažnju, da održavaju zajednicu redovno ažuriranim objavama, te da koriste spoljne alate, poput društvenih mreža, radi promocije inicijativa i privlačenja novih donatora. Vidjeli smo da posebno malim organizacijama nedostaju interni kapaciteti, te su stalno u potrazi za novim osobljem ili volonterima/volonterkama sa ekspertizom u digitalnom marketingu ili poznavanjem najnovijih aplikacija i trendova na društvenim mrežama. U terenskom radu, vidjeli smo kako je ovaj posao isprepleten sa rodno određenim aranžmanima rada: ogromnu većinu digitalnog rada koji proizilazi iz imperativa prikupljanja sredstava obavljale su žene, često radeći u neplaćenom svojstvu.

Platformsko posredovanje

Digitalni alati i platforme oblikuju i kolektivno razumijevanje sopstvene uloge u posredovanju dobrovoljnih priloga za društveno korisne ciljeve. Prije svega, platforme za grupno finansiranje, veb-sajtovi i aplikacije za plaćanje predstavljaju se, kroz svoje marketinške diskurse i funkcionalne mogućnosti, kao **neutralni posrednici** koji „povezuju“ donatore i donatorke sa inicijativama socijalne zaštite kojima je potrebna njihova podrška. Centralna tvrdnja ovih platformi jeste da omogućavaju uklanjanje posrednika, odnosno **disintermedijaciju** dobrotvornog davanja (MacQuillin et al. 2023), omogućavajući donatorima da zaobiđu tradicionalne dobrotvorne organizacije. Empirijski nalazi, međutim, ukazuju na brojne načine na koje digitalni alati i platforme nanovo uspostavljaju intermedijaciju odnosno aktivno posredovanje dobrovoljnih priloga, u skladu sa sopstvenim interesima.

Iako se vizija konkurentnog tržišta društveno korisnih ciljeva često predstavlja kao objektivan, zdravorazumski opis svijeta u kojem djeluju organizacije iz volonterskog sektora, iz našeg istraživanja je jasno da digitalne platforme aktivno promovišu konkurentne odnose, i to ne samo kroz obezbjeđivanje tržišta na kojem se inicijative moraju takmičiti za vidljivost i sredstva. Funkcionalnosti platformi, poput kvantifikacije pokazatelja uspjeha i primjene mehanizama gejmfikacije (ciljani iznosi prikupljenih sredstava, vremenska ograničenja, tabele učesnika, budžeti i sistemi rangiranja), učvršćuju ovakav obrazac razmišljanja i djelovanja. Daleko od pozicije neutralnih posrednika, ovi veb-sajtovi aktivno strukturiraju i oblikuju tržište društveno korisnih ciljeva kroz selekciju, isticanje i validaciju pojedinih inicijativa u odnosu na druge. Platformske organizacije pritom često preuzimaju ulogu aktera digitalne „modernizacije“, pružajući obuke neprofitnim organizacijama o digitalnom marketingu i upotrebi alata ili posredujući u partnerstvima sa lokalnom upravom i preduzećima.

Značajan element marketinške ponude tehnološkog sektora onima koji prikupljaju sredstva u civilnom društvu je tvrdnja da digitalni alati i platforme omogućavaju organizacijama volonterskog sektora da ostvare korist od **agregacije** velikog broja veoma malih doprinosa. Digitalne platforme konsoliduju „mikro donacije“ i obećavaju da će pojačati njihov uticaj, sugerišući (donatorima) da je moguće napraviti značajnu promjenu „po cijeni jedne kafe“, te (organizacijama civilnog društva) da agregirane mikro donacije mogu nadoknaditi gubitak drugih izvora prihoda. Tvrdnje o transformativnom uticaju ili „moći“ agregiranih donacija nesumnjivo su preuveličane, pa ipak su postale široko prihvaćene u svakodnevnom razmišljanju.

U slučajevima gdje digitalnim platformama upravljaju profitno orijentisane kompanije, podudaranje agregativnog pristupa sa **ekonomskim interesima** platformi postaje očigledno. Jedna od ključnih odlika ekonomije platformi jeste sposobnost generisanja „mrežnih efekata“ (Srnicsek 2017): korisnici se podstiču da dijele sadržaje unutar sopstvenih mreža radi privlačenja novih korisnika. Veliki broj analiziranih interfejsa naplaćuje naknade korisnicima, odnosno uzima „direktne rente“ (Langley and Leyshon 2017), za korišćenje usluga platforme, dok kompanije koje obrađuju plaćanja kao što su Stripe, PayPal i Twint, takođe imaju koristi od ekosistema transfera novca.

„Ljudi često kažu: ‘Ja sâm ne mogu napraviti razliku’. [...] Ali kada bi znali koliki značaj ima jedan evro. Kada bi svako doprinio tim malim iznosom, ukupni efekat bi bio ogroman.“

– Predstavnik organizacije volonterskog sektora

Veb-sajtovi za grupno finansiranje teže dizajnerskim rješenjima koja odražavaju elemente društvenih medija, uključujući, na primjer, opciju da se „reaguje“ (klikom simbol „srca“), komentariše i dijeli. Utvrdili smo da se ove funkcionalne mogućnosti, ne koriste u većoj mjeri, što ukazuje da korisnici ne provode mnogo vremena na ovim sajtovima. Ipak, ove platforme zadržavaju potencijal da generišu indirektno rente zasnovane na vrijednosti korisničkih podataka, zahvaljujući njihovoj povezanosti sa platformama društvenih medija. Putem analize diskursa novinskih tekstova, bilo je moguće locirati ove platforme u šire digitalne **redistributivne infrastrukture**, koje obuhvataju i društvene medije i izdavačke platforme, te sagledati njihovu centralnu ulogu u organizovanju takvih sistema. Novinski prilozi o inicijativama za prikupljanje sredstava, naročito učestali tokom pandemije, neizostavno uključuju linkove ka veb-sajtovima za grupno finansiranje uspostavljajući time digitalni kanal koji usmjerava novčane tokove ka konkretnim redistributivnim ishodima, posredstvom digitalnih platformi (Paylor i Bramall).

Promocijom agregativne, masovne participacije/učešća, marketinška retorika i materijalna infrastruktura digitalnih platformi takođe više podstiču **horizontalne**, a manje vertikalne i, prema tome, manje progresivne modalitete redistribucije. Drugim riječima, interes digitalnih platformi ne ide u pravcu podsticanja manjeg broja značajnijih donacija od imućnije kohorte donatora.

Zamišljajući buduće mjere socijalne zaštite

Digitalizacija i platformizacija prikupljanja sredstava za socijalnu zaštitu oblikuju i načine na koje se zamišlja buduće pružanje iste. Uočen je razvoj dvije međusobno povezane, sveobuhvatne vizije: viziju opadanja države blagostanja i viziju demokratizacije. Težnja ka dubljoj digitalizaciji civilnog društva i njegovih praksi prikupljanja sredstava i socijalne zaštite podupire oba ova sveobuhvatna narativa.

Bili smo zatečeni time koliko je duboko ukorijenjen zdravorazumskim narativ o **opadanju države blagostanja** u imaginarijumima redistribucije učesnika istraživanja. Iako se oblici izražavanja ovog narativa razlikuju u zavisnosti od tipa države blagostanja i nacionalnog konteksta, široko je prisutno shvatanje da država nema kapacitet da bude odgovorna za „sve“ društvene potrebe. Ova pretpostavka podržava viziju mješovite ekonomije blagostanja, preusmjerene ka akterima civilnog društva i privatnog sektora. Ovaj narativ je osporen jedino u imaginariju **unapređenja države blagostanja**.

Ovoj dominantnoj viziji opadanja suprotstavlja se pozitivnija vizija, u kojoj digitalni alati i platforme igraju značajnu ulogu. Tvrdnja da digitalizacija doprinosi ostvarivanju ili unapređenju **demokratizacije** široko je rasprostranjena u prikupljenim podacima i teži da organizuje načine na koje se zamišlja buduće funkcionisanje mješovitih ekonomija blagostanja. Pojmovi „demokratija” i „demokratizacija” nemaju dosljedno značenje, a učesnici sa različitim političkim pogledima koristili su ove termine da bi referisali na različite prakse i procese. U narednom odjeljku ukazujemo na pokušaje jedne platforme da aktivira participativne i deliberativne oblike demokratije. Ipak, pokazalo se da se vizija demokratizacije, artikulirana u dominantnim redistributivnim imaginarijima, češće organizuje kroz **logike potrošačkog izbora** i tržišnih odnosa.

„Cijeli okvir i koncept onoga što smo uradili jeste stvaranje demokratičnijeg rješenja, u kojem se glas ljudi čuje putem njihovih novčanika.” – Menadžer platforme za grupno finansiranje

Koncept demokratizacije često koriste predstavnici tehnološkog sektora da opišu kako platforme funkcionišu, ali ono što time zapravo opisuju jeste proširenje pristupa sredstvima, u skladu sa tvrdnjama platformi da se malim društvenim ciljevima olakšava pristup finansiranju i da se svakom pojedincu/-ki omogućava uloga donatora. Ovakvo značenje demokratizacije usklađeno je sa prioriteta koji platforme daju osnaživanju i izboru donatora, spajajući pri tom retoriku suvereniteta potrošača sa simboličkim pozivima na društvenu promjenu. Demokratsko odlučivanje se u ovom okviru koncipira kao sloboda izbora koju će inicijativu socijalne zaštite podržati, i time uticati na tržište društvenih ciljeva. Glas se „čuje“ putem novčanika. Uzimajući u obzir profitne interese mnogih zagovornika ovih tvrdnji o demokratiji, sugeriramo da je vizija mješovite ekonomije izražena kroz tvrdnje o povećanju učešća i širenju pristupa zapravo vizija dublje privatizacije i neoliberalne **marketizacije** mješovite ekonomije blagostanja.

Nezadovoljstva, otpori i alternativni imagariumi

Kako se načini razmišljanja učesnika istraživanja o redistribuciji razlikuju od dominantnih imagariuma? Kakve vrste trenja, nezadovoljstava i oblika otpora se pojavljuju?

Otpor povlačenju države blagostanja

Do sada smo se fokusirali na dominantne redistributivne imaginarijume i ulogu digitalizacije i platformizacije u njihovom oblikovanju i održavanju. Međutim, važno je obratiti pažnju i na brojne značajne i raznolike načine na koje razumijevanje sopstvenih inicijativa od strane naših učesnika/ca u istraživanju, kao i njihove pozicije u širim sistemima redistribucije i socijalne zaštite, znatno odstupaju od ovih dominantnih imaginarijuma.

Iako smo uočili visok stepen saglasnosti oko vizije nepovratnog opadanja države blagostanja, kao i oko ideje dinamične mješovite ekonomije blagostanja u kojoj civilno društvo i privatni akteri preuzimaju veći dio odgovornosti, nju nisu podržavali svi. Imaginarijum **jačanja države blagostanja** organizovan je oko želje za obnovljenom, proširenom ili unaprijeđenom državom blagostanja. Ovaj imaginarijum ima socijaldemokratsku orijentaciju i teži da ospori preovlađujuće zdravorazumsko shvatanje mješovite ekonomije blagostanja. U ovom imaginarijumu, mješovita ekonomija se vidi kao neuravnotežena, te kao sistem u kome previše odgovornosti pada na civilno društvo i neformalno pružanje socijalne zaštite.

„Popunjavamo praznine jer država ne preuzima odgovornost. Smatram da to suštinski nije naš zadatak. Ali ne možemo čekati da država organizuje stvari, treba pomoći ljudima sada. [...] Kada sve ove usluge više ne budu potrebne, svijet će tada biti u redu.“
– Predstavnik organizacije volonterskog sektora

Ono što je posebno interesantno u vezi sa ovim imaginarijumom jeste da sadrži malo ili nimalo referenci na digitalne platforme, alate ili rješenja. Ovo ne sugerise da javnoj debati o državama blagostanja u Evropi nedostaju ideje, prijedlozi i politike o **digitalizaciji država blagostanja**, uključujući progresivne ideje koje bi se uskladile sa imaginarijumom unapređenja države blagostanja. Ali kada akteri angažovani u volonterskim inicijativama razmišljaju o redistributivnim kapacitetima države, digitalni alati i rješenja se ne ističu. Analiza rasprava o redistribuciji u Evropi pokazuje da se digitalizacija, kada se predstavlja kao pozitivan razvoj, gotovo bez izuzetka diskurzivno povezuje sa privatnim inicijativama i inicijativama civilnog društva.

Alternativne i suprotstavljene pozicije

Nismo pronašli nijedan drugi široko rasprostranjen, razvijen i dosljedno artikulisan redistributivni imaginarijum koji bi išao kontra preovlađujućeg optimizma o kapacitetu civilnog društva da zadovolji novonastale potrebe socijalne zaštite. Ipak, redistributivni imaginarijumi koje smo identifikovali nisu kruti u pogledu svoje politike i prave prostor za niz različitih političkih orijentacija i opredjeljenja. Na primjer, u srcu imaginarijuma **osnaživanja zajednice** nalazi se ideja da nivo „zajednice“ može podsticati kvalitativno drugačije društvene odnose od onih koje njeguje država. Ovu ideju dijele pojedinci širom političkog spektra, od građanskih konzervativaca do komunitarnih anarhista.

„Živimo u kapitalističkoj državi. Živimo u državi sa rastućom ekonomijom. Živimo u državi u kojoj su nejednakosti duboko ukorijenjene u društvenoj strukturi. Zato vjerujem da izgradnja snažnih zajednica predstavlja nužnu dopunu. Saradnja između javnog i privatnog sektora jeste ključan dvosmjerni proces, ne samo da bi se vlada,

koja ne može dosegnuti ili financirati sve, mogla osloniti na podršku zajednice kako bi proširila svoj doseg, već i da te zajednice mogu prosperirati i zauzeti prostore koje država sama ne može dosegnuti.” - Menadžer platforme za grupno finansiranje
– Menadžer platforme za grupno finansiranje

Nekoliko grupa koje su bile predmet istraživanja proizašle su iz lokalnih historija aktivizma, u kojima su iskusile i uspjehe i neuspjehe. Za ove grupe, posebno one koje nastoje da prevaziđu konvencionalne dobrotvorne moduse angažovanja, digitalni alati se vide kao dostupni **alati sa perspektivom**, odnosno kao sredstva koja pomažu u savladavanju prepreka koje bi inače ostale nepremostive i time čine ostvarenje političkih ciljeva bližim. Čini se da ova iskustva aktivizma unapređuju kapacitet grupa da navigiraju i biraju između digitalnih alata i platformi koje su im dostupne. Na primjer, jedna grupa za uzajamnu pomoć odabrala je platformu za grupno finansiranje zasnovanu na etosu otvorenog koda koja je najtješnje odgovarala njihovim potrebama i političkim opredjeljenjima. Aktivisti koji nisu uspjeli da dobiju većinu za univerzalni osnovni prihod na lokalnom nivou umjesto toga su uspostavili dobrovoljnu šemu implementiranu putem namjenske digitalne platforme.

„Za mene lično, ovo je dio prefigurativne politike za svijet u kojem nemamo državu i u kojem pomažemo jedni drugima i koristimo obilne resurse koji postoje, ali se preusmjeravaju ka veoma maloj grupi ljudi“
– Član volonterske inicijative

Ideje o digitalnom mogu igrati ulogu u podsticanju alternativnih i opozicionih načina razmišljanja o redistribuciji, posebno kada se aktiviraju u grupama sa iskustvom aktivizma ili marginalizacije, kao i u organizacijama koje se oslanjaju na antikapitalističke imaginarijume. Portparol jedne tehnološke inicijative zasnovane na zajedničkim dobrima rekao nam je da oni vide svoju platformu za grupno finansiranje kao „Trojanskog konja” za uvođenje novog participativnog javnog budžetiranja. Ovdje su digitalni alati i platforme zamišljeni kao sredstvo eksperimentisanja sa deliberativnom demokratijom i **alternativnim oblicima društvene organizacije**. Druge grupe su jasno koristile mejnstrim, profitno orijentisane platforme kako bi pokrenule projekte usmjerene na ublažavanje ili osporavanje štetnih posljedica djelovanja države, poput isključivanja minorizovanih subjekata iz prava na pristup socijalnoj zaštiti (Lewis 2000).

Svakodnevna nezadovoljstva

Dizajn istraživanja omogućio je dokumentovanje ne samo stavova o redistribuciji i digitalizaciji koje su učesnici i učesnice iz civilnog društva iznosili, već i načina na koji su se digitalni alati koristili u praksi. Terenski rad je ukazao na brojna trvenja, nezadovoljstva i oblike otpora koji proizlaze iz očekivanja i zahtjeva vezanih za digitalni pomak u civilnom društvu.

U opštem smislu, akteri civilnog društva se prema digitalnim alatima i platformama odnose **pragmatično** i realistično. Radeći sa sklopovima digitalnih alata, oni ih koriste instrumentalno i pragmatično, prihvataju njihovu nužnost i priznaju njihovu vrijednost. Jedna posljedica ovakvog praktičnog pristupa je to da se digitalni alati i platforme ne koriste uvijek u skladu sa dizajnerskim pretpostavkama i namjenama. Uočeni su brojni primjeri zaobilaznih rješenja i adaptacija koje su razrađene kao dio specifičnih inicijativa.

Nismo bili iznenađeni saznanjem da su učesnici iz tehnološkog sektora sa entuzijazmom mobilisali tehno-solucionističke ideje i spremnije usvajali tržišno-liberalnu orijentaciju prema izazovu zadovoljavanja potreba socijalne zaštite. Neki učesnici iz civilnog društva bi se također mogli klasifikovati kao digitalni entuzijasti, uvjereni u kapacitete digitalnih tehnologija da odgovore na izazove sa kojima se sektor suočava. Ali u cjelini, utvrdili smo da većina nisu ni digitalni entuzijasti ni digitalni disidenti. Njihova orijentacija se umjesto toga može opisati kao „**bezvoljni pristanak**” (Gilbert 2015) na imperativ digitalne tranzicije, te nevoljno prihvatanje pravila koja postavljaju drugi (tehnološke kompanije, finansijeri i društvo u cjelini).

Izraženiji negativni afekti nevoljnosti, nezadovoljstva i razočaranja povezani su sa konkretnim imperativima digitalnog pomaka. Kao što smo već naveli, digitalni pomak je stvorio značajan dodatni digitalni rad za organizacije civilnog društva. U istraživanim grupama bio je prisutan stalni **osjećaj nedovoljnosti**, osjećaj da se radi premalo, da se zaostaje i da nedostaje odgovarajuća ekspertiza. Ovdje je imperativ **vidljivosti** vršio snažan pritisak. Mnoge grupe su izražavale zabrinutost da nikada neće privući nivo onlajn pažnje koji bi zadovoljili brige o budućim prihodima i održivosti organizacije. Iako je crowdfunding postao zdravorazumska praksa u zemljama gdje je dostupan, zabilježili smo široko rasprostranjeno **razočaranje** među učesnicima i učesnicama istraživanja koji su pokušali da ga koriste.

Povezano s tim, mnogi učesnici su izrazili zabrinutost zbog brzog tempa digitalnih promjena i rizika da bi neki građani i građanke mogli biti **isključeni** iz praksi onlajn doniranja. Istovremeno, dio ispitanika koji su predstavljali platforme ukazivao je na **otpor prema promjenama** organizacija civilnog društva i ograničenu sposobnost prilagođavanja preduzetničkim logikama digitalnog prikupljanja sredstava.

Intervjue smo sproveli u periodu u kojem su mnogi progresivni korisnici X-a, uključujući organizacije poput Greenpeacea (Helbig 2025), brisali svoje naloge. Naši ispitanici iz civilnog društva prihvatili su neophodnost prisustva njihove inicijative na društvenim mrežama, ali su izrazili skepticizam i nelagodu zbog **rastuće toksičnosti**, političke moći i otvoreno desničarske orijentacije X-a i drugih digitalnih platformi. **Naknade i troškovi** koje naplaćuju platforme za pružanje digitalne infrastrukture za prikupljanje sredstava također su bili izvor tenzija, pri čemu su ih neki učesnici smatrali pretjeranim ili čak nemoralnim. Jedan učesnik je sa snažnom frustracijom naveo da je 9 procenata prikupljenih sredstava moralo biti vraćeno platformi na ime naknada.

„Teško je kada pomislite da je neko dao svojih posljednjih 5 funti ili da daju makar malo, a vi čak ni onda ne dobijete cjelokupan iznos za projekat.”

– Učesnik iz civilnog društva

„Mi smo također na X-u, ali pošto etički ja ne... dobro, ne volim nijednu društvenu mrežu, ali naročito ne X. Tako da također razmatramo, da li da odemo? Tamo nemamo nikakav stvarni uticaj, a nemamo baš ni vremena da se bavimo zagovaranjem. Ranije možda jesmo, sa X-om ili Twitterom. Ali iskreno, mislim da ta mreža više nije za našu publiku.

– Učesnik iz civilnog društva

Ovi afekti, nezadovoljstva i raznovrsne političke artikulacije podsjećaju nas da dominantni redistributivni imaginarijumi nisu ujedinjeni, stabilni entiteti: oni su uslovni okviri razumijevanja koji se stalno testiraju i razrađuju, te mijenjaju kroz nova iskustva i političke zahtjeve.

Zaključak

Izvor slike: "Ukrašavanje lampiona", 2024, UAL | Fotograf: Rebecca Bramall

Ključni nalazi

U „mješovitoj ekonomiji” blagostanja, prakse redistribucije sve se više šire kroz civilno društvo. U Evropi, **javna debata o redistribuciji** prvenstveno je usmjerena na ublažavanje ekonomske nepovoljnosti, umjesto na transformaciju političko-ekonomskih struktura. Značenja digitalnog proizvode se uglavnom u odnosu na redistributivne inicijative u civilnom društvu. Stav da multinacionalne tehnološke korporacije igraju centralnu ulogu u isporuci digitalnih tehnoloških kapaciteta i infrastrukture se prihvata kao zdrav razum. Sveukupno, iako uz neke značajne izuzetke, digitalizacija teži da bude artikulirana u pravcu tržišno-liberalne kritike države blagostanja i poduhvata koje vodi država, kao i sa afirmacijom uloge civilnog društva i aktera iz privatnog sektora u mješovitim ekonomijama blagostanja.

Digitalne platforme teže da se predstave kao neutralni posrednici, dok istovremeno aktivno oblikuju mješovite ekonomije blagostanja. Digitalni alati i platforme strukturiraju i oblikuju tržište društvenih ciljeva, doprinoseći dinamičkoj konstrukciji rupa u sistemima socijalne zaštite, kao i kanalisanju resursa ka određenim inicijativama na uštrb drugih. Relativno male, neformalne grupe pozivaju se da preuzmu odgovornost za udruživanje i preraspodjelu resursa. Agregativni model digitalnih platformi usklađen je sa rentijerskim pristupom profitno orijentisanih platformi za grupno finansiranje sa sjedištem u SAD-u. Ovaj model ne podržava redistributivne prakse koje bi se uhvatile u koštac sa imovinskom nejednakošću ili doprinijele transformaciji temeljnih političko-ekonomskih struktura. Sveobuhvatno, digitalne platforme promovišu horizontalnije, manje vertikalne, te stoga manje progresivne moduse redistribucije.

Uticaj digitalnog pomaka na evropsko **civilno društvo** je opsežan ali neujednačen: nacionalne regulative i regulative na nivou Evrope ključni su faktor u ograničavanju njihovog usvajanja. Inicijative civilnog društva rade sa sklopom digitalnih alata i čine to na rutinske, kompetentne i snalažljive načine. Digitalizacija prikupljanja sredstava generiše značajan digitalni rad za organizacije civilnog društva i dovodi do složenih pregovora i nezadovoljstava. Inicijative civilnog društva koriste digitalne alate na načine koji odražavaju dominantne norme i namjeravanu upotrebu, ali i za eksperimentisanje sa alternativnim oblicima društvene organizacije. Digitalne platforme mogu podržati demokratsko razmatranje i donošenje odluka o alokaciji resursa i mogu se koristiti za pokretanje projekata koji ublažavaju ili osporavaju štete prouzrokovane od strane države, poput isključivanja marginalizovanih subjekata, te za podršku korisnicima koji su sistematski isključeni iz prioriteta države blagostanja i etabliranog volonterskog sektora.

Redistributivni imaginarijumi predstavljaju kolektivna, zdravorazumska razumijevanja redistribucije. Dominantni redistributivni imaginarijumi oblikovani su digitalnim ideologijama, funkcionalnim mogućnostima i materijalnim infrastrukturama, a civilno društvo je kritični lokus proizvodnje značenja o redistribuciji. Identifikovali smo sedam dominantnih redistributivnih imaginarijuma.

Ključne tendencije su očigledne. Dominantni redistributivni imaginarijumi stavljaju u prvi plan i privileguju prakse koje djeluju u sprezi civilnog društva i tržišta, dok je narativ o opadanju države blagostanja ukorijenjen kao zdrav razum. Pozitivne vrijednosti digitalnog duboko su ugrađene u redistributivne imaginarijume koji osporavaju socijaldemokratske režime redistribucije. Ovi imaginarijumi konsoliduju novonastajuće zdravorazumsko shvatanje o ulozi aktera iz privatnog i civilnog sektora u mješovitim ekonomijama blagostanja. Ipak, imaginarijum unapređenja države blagostanja je i dalje snažan i osporava narativ o opadanju države blagostanja. Digitalni alati i rješenja imaju ograničen značaj u ovom imaginarijumu.

Tehno-solucionističke ideje široko su asimilovane u redistributivne imaginarijume, kao i tvrdnje da digitalne platforme demokratizuju prikupljanje sredstava i povećavaju učešće. Demokratsko donošenje odluka često se ponovo zamišlja kroz tržišne logike, kao sloboda donatora da biraju koju inicijativu socijalne zaštite će podržati. Tvrdnje o funkcionalnim mogućnostima i prednostima digitalnog pomaka uglavnom se usklađuju sa tržišno orijentisanim vizijama pružanja socijalne zaštite.

Dominantni redistributivni imaginarijumi obuhvataju raspon različitih političkih orijentacija i opredjeljenja. Ideje o digitalnom mogu imati ulogu u alternativnim i opozicionim načinima razmišljanja o redistribuciji, posebno kada se aktiviraju u grupama sa iskustvom aktivizma ili marginalizacije. Redistributivni imaginarijumi odražavaju i promovišu različite poglede na to šta je odgovarajuća ravnoteža između civilnog društva, tržišta i državnih aktera u mješovitoj ekonomiji blagostanja, ali među njima postoji značajan konsenzus oko težnje da pružanje socijalne zaštite bude bolje finansijski podržano, te da se potrebe zadovoljavaju na fer i pravičan način. Takođe postoji široko rasprostranjena želja za snažnijom javnom debatom o tome kako se ovi ciljevi mogu postići.

U mješovitim ekonomijama blagostanja, finansiranje inicijativa socijalne zaštite dolazi od pojedinačnih donatora kao i od države. Zbog toga postoji međusobna povezanost između značenja i praksi oporezivanja i doniranja, kao mehanizama koji se vremenski i funkcionalno preklapaju. Redistributivni imaginarijumi imaju implikacije za **evropske države blagostanja** i sisteme progresivnog oporezivanja.

U kontekstu u kojem se dobrovoljni doprinos sve više vidi kao legitimna alternativa oporezivanju, digitalizacija doniranja produbljuje neke od postojećih tendencija. Digitalne platforme promovišu agregirane mikro-donacije od najvećeg mogućeg broja korisnika platformi. Oporezivanje takođe agregira doprinose u fond koji se može iskoristiti za javno dobro, ali se može primjenjivati progresivno, tako da imućniji pojedinci ili profitabilnije korporacije daju veći doprinos. U ideološkoj konjunkturi kojom dominiraju platforme, značajni kapaciteti i prednosti javnih finansija sve se više zanemaruju. Zagovornici progresivnog oporezivanja i revitalizacije evropskih država blagostanja moraju da se uhvate u koštac sa ovim izazovom.

Transformacija redistributivnih imaginarijuma

Redistributivni imaginarijumi nisu ujedinjeni, ni stabilni entiteti: oni su uslovni okviri razumijevanja koji se neprestano testiraju i razrađuju, i mogu biti transformisani kroz inkorporiranje novih iskustava i političkih zahtjeva. Zaista, vidimo potencijal da se redistributivni imaginarijumi razrade u alternativnim i **progresivnijim pravcima**, kao odgovor na intervencije aktera unutar i izvan civilnog društva. Iako postoji mnogo mogućih pravaca koje treba istražiti, predlažemo tri specifične intervencije koje bi mogle otvoriti alternativne putanje za civilno društvo i budućnost mješovitih ekonomija blagostanja u Evropi:

Od konzumerističkog izbora do participativnog donošenja odluka

Dominantni imaginarijum konzumerizma blagostanja izjednačava demokratizaciju sa potrošačkim izborom: donatori se pozivaju da se angažuju kroz kataloge društvenih ciljeva, uz obećanje da će se „čuti” putem njihovih novčanika. Mnogi od učesnika/ ca našeg istraživanja su usvojili/e ovaj način razmišljanja, izražavajući želju da „izaberu” kuda ide njihov novac i da daju za ciljeve do kojih im je „stalo”.

Postoji značajan potencijal da se ove želje preusmjere ka mehanizmima i infrastrukturama koje unapređuju, umjesto da sužavaju, solidarno i participativno donošenje odluka, te koje pružaju značajnije dugoročne beneficije građanima-donatorima od konzumerističkih modusa doniranja. Ovdje ukazujemo na istraživanja, kreiranje politika i praktično eksperimentisanje sa participativnim budžetiranjem (Kotanidis 2024). Takođe ukazujemo na pokušaje uključivanja skupština građana u donošenje odluka o tome kako se i javna i privatna sredstva mogu alocirati za javno dobro (Mohdin 2025; Wealth Shared 2025).

Od ekstraktivnih platformi do zajedničkog digitalnog dobra

Utvrdili smo da ekstraktivna priroda profitnih platformi stvara značajna trvenja za učesnike iz civilnog društva koji su posvećeni postizanju transparentnosti i vrijednosti u svom pružanju socijalne zaštite. Istovremeno, besplatne platforme društvenih medija kao što je X sve se više percipiraju kao toksični, rizični prostori za navigaciju, te kao suprotni vrijednostima inicijativa o kojima je riječ. S obzirom na ova nezadovoljstva, postoji značajan potencijal da se oni koji prikupljaju sredstva u civilnom društvu uključe u prijedloge politika i političkih zahtjeva za **javno vlasništvo** nad digitalnim platformama (Lawrence i Laybourn-Langton 2018; Dezentrum 2025).

Ka digitalnoj državi blagostanja za javno dobro

Vidjeli smo da, uprkos tendencijama opadanja u većini dominantnih redistributivnih imaginarijuma, veliki broj naših učesnika/ca u istraživanju aktivno želi obnovu države blagostanja, vjerujući da samo država ima kapacitet da se nosi sa najozbiljnijim društvenim problemima. Takođe smo pokazali da su digitalni alati i platforme odsutni iz ovog imaginarijuma unapređenja države blagostanja; jednostavno ih nema u njima. Ipak, pojavljuju se uvjerljivi prijedlozi iz oblasti građanski usmjerenih tehnologija, inovacija u zajednici i drugih pokreta o tome kako evropske države blagostanja mogu razviti digitalne platforme za javno dobro i ambicioznu digitalnu socijalnu politiku (Coldicutt 2025). Angažman donatora sa digitalnim alatima i platformama za prikupljanje sredstava ukazuje na trajnu društvenu solidarnost, te na mogućnosti za obnovu i transformaciju društvenog ugovora putem mehanizama oporezivanja i države blagostanja. Ovdje je izazov izgraditi saveze i povezati ove zahtjeve.

Bilješke

- Ares, M., Bürgisser, R. and Häusermann, S. (2021) Attitudinal polarization towards the redistributive role of the state in the wake of the COVID-19 crisis. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31(1): 41-55.
- Barford, A. and Gray, M. (2022) The tattered state: Falling through the social safety net. *Geoforum* 137: 115-125.
- Benefact Group (2022) The value of giving. *Benefact Group*. <https://benefactgroup.com/charity-support/charity-fundraising-articles-and-guides/value-of-giving-report/>
- Birch, K. and K. Bronson (2022) Big Tech. *Science as Culture* 31(1): 1-14.
- Bramall, R. and Oliva, M. (in press) Researching 'imaginaries' in media, communication and cultural studies: Emerging methodological reflections. In: A. Hill, J. Hermes, and S. Dawes (eds) *Media Imaginaries*. Bristol: Intellect.
- Clarke, J. (2014) Talking about imagined economies points to how different imaginaries circulate and offer competing visions. *LSE Politics and Policy*, 30 October. <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/imagined-economies/>
- Coldicutt, R. (2025) The digital disconnect: Taking digital social policy seriously. *Power to Change*, 2 October. <https://www.powertochange.org.uk/evidence-and-ideas/news-and-events/the-digital-disconnect-taking-digital-social-policy-seriously/>
- Cooper, M. (2024) *Counterrevolution: Extravagance and Austerity in Public Finance*. Princeton, NJ: Zone Books.
- Dezentrum (2025) Speculative newspaper: Algorithm resistance. *Dezentrum*. <https://dezentrum.ch/en/case-studies/apero-digital-iv>
- Ege, M. and Ottovay, K. (in press) Making donors put their money where their hearts are: How a payment app's donation marketplace shapes redistributive imaginaries. *Finance and Society*. Special Issue: When Finance Becomes Tech.
- Elstub, S. (2006) Towards an inclusive social policy for the UK: The need for democratic deliberation in voluntary and community associations. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 17(1): 17-39.
- Fraser, N. (1997) *Justice Interruptus: Critical Reflections on the 'Postsocialist' Condition*. New York: Routledge.
- Gilbert, J. (2015) Disaffected consent: that post-democratic feeling. *Soundings* 60: 29-41.
- GoodHub (2024) The cost-of-living crisis: affecting donors and shaping fundraising in 2024. *GoodHub*. <https://www.goodhub.com/insights/the-cost-of-living-crisis-impacting-donors-fundraising>
- Helbig, M. (2025), Estampida ecologista de X: más de 100 organizaciones abandonan la red social de Elon Musk. *El País*, 17 January. <https://elpais.com/clima-y-medio-ambiente/2025-01-17/estampida-ecologista-de-x-mas-de-100-organizaciones-abandonan-la-red-social-de-elon-musk.html>
- Jessop, B. (2010). Cultural political economy and critical policy studies. *Critical Policy Studies* 3(3-4): 336-356.
- Kenworthy, N. (2024) *Crowded Out: The True Costs of Crowdfunding Healthcare*. Cambridge, MA, MIT Press.
- Kotanidis, S. and Recchia, C. (2024) Participatory budgeting: A pathway to inclusive and transparent governance. European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762412/EPRS_BRI\(2024\)762412_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762412/EPRS_BRI(2024)762412_EN.pdf)
- Langley, P. and Leyshon, A. (2017). Platform capitalism: The intermediation and capitalisation of digital economic circulation. *Finance and Society* 3(1): 11-31.
- Lawrence, M. and Laybourn-Langton, L. (2018) The Digital Commonwealth: From private enclosure to collective benefit. London: IPPR. <https://www.ippr.org/research/publications/the-digital-commonwealth>
- Lewis, G. (2000) 'Introduction: Expanding the social policy imaginary'. In: G. Lewis, S. Gewirtz and J. Clarke (eds) *Rethinking Social Policy*. London: Sage, 1-21.
- MacQuillin, I., Kottasz, R., Locilento, J. and Gallaiford, N. (2023) A typology of disintermediated giving and asking in the non-profit sector. *Journal of Philanthropy and Marketing* 29(1).
- Mohdin, A. (2025) 'It's helping me build my future': empowering migrant and refugee families in a London borough of sanctuary. *Guardian*, 18 March, <https://www.theguardian.com/world/2025/mar/18/its-helping-me-build-my-future-empowering-migrant-and-refugee-families-in-a-london-borough-of-sanctuary>
- Moor, L. (2021) *Communication and Economic Life*. Cambridge, Polity Press.
- Morozov, E. (2013) *To Save Everything, Click Here*. London: Allen Lane.
- NCVO (2019) Tool: The digital maturity matrix. *NCVO*. <https://www.ncvo.org.uk/help-and-guidance/digital-technology/technology-tools-and-software/digital-maturity-matrix/>
- Oliva, M., Villegas-Simón, I., Castellví-Lloveras, M. (forthcoming) The promise of visibility: Practices and discourses about the digital by third-sector organizations in Spain.
- Paylor, J. and Bramall, R. (forthcoming) 'Like a Community Uber': the social construction of voluntary action as Big Tech Society.

- Paylor, J., Bramall, R., Čerđić, M., Lakkala, K., Villegas-Simón, I. (forthcoming) Neutralizing redistributive demands? Media discourse in European welfare states during the COVID-19 pandemic.
- Powell, M. (2019) Introduction: the mixed economy of welfare and the social division of welfare. In: M. Powell (ed.) *Understanding the Mixed Economy of Welfare*, Bristol: Bristol University Press, 1-20.
- Radovanovic, B., Kupsjak, J. and Pantovic, L. (2024) Crowdfunding for health care expenses: Concerns and implications. *Sociologija* 66(2): 268-284.
- RaiseNow (2025) Digital Fundraising Study 2025, *RaiseNow*. <https://www.raisenow.com/en/resources/fundraising-study/2025>
- Sahlins, M. (1972) *Stone Age Economics*. Chicago, Aldine Atherton.
- Schneiderhan, E. and M. Lukk (2023) *GoFailMe: The Unfulfilled Promise of Digital Crowdfunding*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Scott, B. (2022) *Cloudmoney: Cash, Cards, Crypto and the War for our Wallets*. London: The Bodley Head.
- Srnicek, N. (2017) *Platform Capitalism*. Cambridge: Polity.
- Stewart, E., Nonhebel, A., Moller, C. and Bassett, K. (2022) Doing 'our bit': Solidarity, inequality, and COVID-19 crowdfunding for the UK National Health Service. *Soc Sci Med* 308: 115214.
- Tax Justice Network (2025) What are the five 'Rs' of tax?, *Tax Justice Network*, <https://taxjustice.net/faq/what-are-the-four-rs-of-tax/>
- Wealth Shared (2025) 12 strangers. £100k. What did they decide? *Wealth Shared*. <https://www.wealthshared.co.uk/>

Istraživački tim

Dr Ona Anglada-Pujol, postdoktorantkinja, Univerzitet Pompeu Fabra/Universität Pompeu Fabra.

Dr Janne Autto, glavna istraživačica, Univerzitet u Laplandu/University of Lapland.

Prof Rebecca Bramall, rukovoditeljka projekta i glavna istraživačica, Univerzitet umjetnosti u Londonu/University of the Arts London.

Prof Čarna Brković, glavna istraživačica, Univerzitet Johannes Gutenberg Universität Mainz.

Dr Maria Castellví-Lloveras, postdoktorantkinja, Univerzitet Pompeu Fabra/Universität Pompeu Fabra.

Dr Milana Čergić, postdoktorantkinja, Univerzitet Johannes Gutenberg u Majncu/Johannes Gutenberg Universität Mainz.

Amanda Dundas, menadžerka projekta, Univerzitet umjetnosti u Londonu

Prof Moritz Ege, glavni istraživač, Univerzitet u Cirihu

Dr Lara Gruhn, postdoktorantkinja, Univerzitet u Cirihu

Dr Mar Guerrero-Pico, istraživačica, Univerzitet Pompeu Fabra

Dr Marleena Huuhka, postdoktorantkinja, Univerzitet u Laplandu

Dr Keijo Lakkala, postdoktorantkinja, Univerzitet u Laplandu

Dr Sara Marino, istraživačica, Univerzitet umjetnosti u Londonu

Dr Mercè Oliva, glavna istraživačica, Univerzitet Pompeu Fabra/Universität Pompeu Fabra.

Dr Kathrin Ottovay, postdoktorantkinja, Univerzitet u Cirihu/University of Zürich.

JMY Радио-телевизија Војводине

Dr Jonathan Paylor, postdoktorand, Univerzitet umjetnosti u Londonu/University of the Arts London.

Dr Isabel Villegas-Simón, postdoktorantkinja, Univerzitet Pompeu Fabra/Universität Pompeu Fabra.

Julia Weisz, istraživačica, Univerzitet u Cirihu

Savjetodavni odbor

Dr Lotta Björklund Larsen, Poslovna škola Univerziteta u Exeteru/University of Exeter Business School

Prof John Clarke, Otvoreni univerzitet/The Open University

Dr Emma Dowling, Univerzitet u Beču

Prof José L. Fernández, Univerzitet u Buenos Airesu

Prof Andrea Muehlebach, Univerzitet u Bremenu

Partneri na projektu

Digital/Organizing, <https://digitalorganizing.ch/>

Finnish Development NGOs (Fingo), <https://fingo.fi/>

Fundación Platoniq, <https://platoniq.net/>

Fund for Active Citizenship, <https://www.faktcg.org/>

Kalevi Sorsa Foundation, <https://sorsafoundation.fi/>

Zahvalnice

Autori/ke bi željeli/e da priznaju doprinos cjelokupnog istraživačkog tima REDIGIM idejama predstavjenim u ovom izvještaju. Takođe bismo željeli/e da zahvalimo našem Savjetodavnom odboru i Partnerima na projektu na njihovoj podršci i savjetima tokom projekta. Konačno, željeli/e bismo da uputimo ogromnu zahvalnost našim učesnicima/ama istraživanja koji/e su doprinijeli/e svojim vremenom, znanjem i uvidima.

Finansiranje

REDIGIM je podržan od strane Savjeta Ujedinjenog Kraljevstva za ekonomska i socijalna istraživanja (Economic and Social Research Council, ESRC) i Savjeta Ujedinjenog Kraljevstva za umjetnost i humanistička istraživanja (Arts and Humanities Research Council, AHRC), zatim Saveznog ministarstva obrazovanja i istraživanja Republike Njemačke (Federal Ministry of Education and Research, BMBF), Državne agencija za istraživanje Kraljevine Španije (Agencia Estatal de Investigación, AEI), Istraživački savjet Finske (Research Council of Finland, AKA, ranije Academy of Finland), te Švajcarske nacionalne fondacije za nauku (Swiss National Science Foundation, SNSF), unutar CHANSE ERA-NET Co-fund programa, koji se finansira iz Programa Evropske unije Horizont 2020 za istraživanje i inovacije (Horizon 2020 Research and Innovation Programme), na osnovu Ugovora o grantu br. 101004509.

Dizajn

© University of the Arts London 2025

Document design: UAL Creative

Set in Helvetica Regular & Bold

Partneri

Finansijeri

